

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

SEKCJA TRZECIA

NOVRUK I INNI przeciwko ROSJI

(Skargi nr 31039/11, 48511/11, 76810/12, 14618/13 i 13817/14)

WYROK

STRASBURG

15 marca 2016 r.

OSTATECZNY

15/06/2016

Niniejszy wyrok stał się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi przez art. 44 ust. 2 Konwencji. Wyrok może podlegać korekcie wydawniczej.

W sprawie Novruk i Inni przeciwko Rosji

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Seksja Trzecia), zasiadając jako Izba w składzie:

Luis López Guerra, *Przewodniczący*,

Helena Jäderblom,

Helen Keller,

Johannes Silvis,

Dmitry Dedov,

Pere Pastor Vilanova,

Alena Poláčková, *sędziowie*,

oraz Stephen Phillips, *Kanclerz Sekcji*,

Obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 23 lutego 2016 r.,

Wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się z pięciu skarg (nr 31039/11, 48511/11, 76810/12, 14618/13 oraz 13817/14) przeciwko Federacji Rosyjskiej wniesionych do Trybunału zgodnie z art. 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) przez pięć osób, których imiona i nazwiska, daty urodzenia i narodowość wskazano poniżej („skarżący”).

2. Pełnomocników skarżących wymieniono poniżej. Rząd rosyjski („rząd”) był reprezentowany przez Pana G. Matyushkina, Przedstawiciela Federacji Rosyjskiej w Europejskim Trybunale Praw Człowieka.

3. Skarżący zarzucili, że przy rozpatrywaniu ich wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt stali się ofiarami dyskryminacji ze względu na stan zdrowia.

4. W dniach 8 października 2013 r. oraz 19 maja 2014 r. skargi, w zakresie dotyczącym dyskryminacji, zostały zakomunikowane rządowi, a w pozostałym zakresie skargi zostały uznane za niedopuszczalne. Trybunał skierował do stron dodatkowe pytania dotyczące charakteru zasadniczej sprawy.

5. Rządy Mołdawii i Ukrainy, które zostały poinformowane o przysługującym im prawie do interwencji w postępowaniu na podstawie art. 36 ust. 1 Konwencji, nie wyraziły chęci przystąpienia do sprawy.

STAN FAKTYCZNY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

A. Sprawa Pana Novruka (skarga nr 31039/11 wniesiona w dniu 10 maja 2011 r.)

6. Skarżący, Pan Mikhail Novruk, jest obywatelem Mołdawii urodzonym w 1972 r. Przed Trybunałem reprezentuje go Pani I. Khrunova, prawnik praktykujący w Kazaniu.

7. W 2000 r. Pan Novruk i Pani O., obywatelka Rosji, będąc parą, zamieszkali wspólnie w Mołdawii. W 2001 r. z ich związku urodził się syn; przez urodzenie nabył on obywatelstwo rosyjskie. Dwa lata później O. przeprowadziła się z synem do Kraju Nadmorskiego w Rosji, gdzie zamieszkiwała większość jej rodziny. W 2005 r. Pan Novruk dołączył do nich w Rosji i jeszcze tego samego roku para pobrała się. Małżeństwo zakończyło się rozwodem w 2008 r.

8. W 2009 r. Pan Novruk poznał Panią S., obywatelkę Rosji. W marcu 2010 r. wyjechał do Mołdawii w celu odnowienia paszportu i dowiedział się tam, że jest zarażony wirusem HIV. Trzy tygodnie później Pan Novruk wrócił do Władywostoku, gdzie w dniu 24 kwietnia 2010 r. on i S. wstąpili w związek małżeński. S. ma córkę z poprzedniego małżeństwa i jest rodzicem zastępczym dziewięciorga sierot, z których część jest nosicielami wirusa HIV.

9. W czerwcu 2010 r. Pan Novruk wystąpił do Federalnej Służby Migracyjnej w Kraju Nadmorskim z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy. Pismem z dnia 8 lipca 2010 r. został poinformowany, że jego wniosek został odrzucony w związku z art. 7 ust. 1 pkt 13 ustawy o sytuacji prawnej obywateli innych państw w Federacji Rosyjskiej, ograniczającym wydawanie zezwoleń na pobyt tylko na rzecz cudzoziemców, którzy są w stanie wykazać, że nie są zarażeni wirusem HIV.

10. W dniu 4 października 2010 r. Sąd Rejonowy dla dzielnicy Sowieckij we Władywostoku, oddalił skargę skarżącego na powyższą decyzję, stwierdzając w szczególności, że zgodnie z prawem Federalna Służba Migracyjna była zobowiązana do oddalenia jego wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt. W dniu 16 listopada 2010 r. Sąd Okręgowy dla Kraju Nadmorskiego utrzymał wyrok w mocy.

B. Sprawa Pani Kravchenko (skarga nr 48511/11 wniesiona w dniu 26 lipca 2011 r.)

11. Skarżąca, Pani Anna Viktorovna Kravchenko, jest obywatelką Ukrainy urodzoną w 1982 r. Przed Trybunałem reprezentuje ją Pani N. Yermolayeva, prawnik praktykujący w Moskwie.

12. W 2003 r. Pani Kravchenko wyszła za mąż za Pana D., obywatela Rosji. Para zamieszkała w Moskwie. Gdy Pani Kravchenko była w ciąży, zdiagnozowano u niej wirus HIV. W dniu 4 kwietnia 2003 r. urodziła syna F., który przez urodzenie nabył obywatelstwo rosyjskie.

13. W 2009 r. Pani Kravchenko złożyła wniosek o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy. Pismem z dnia 25 maja 2009 r. Federalna Służba Migracyjna odrzuciła jej wniosek, powołując się na art. 7 ust. 1 pkt 13 ustawy o sytuacji prawnej obywateli innych państw w Federacji Rosyjskiej i nakazała Pani Kravchenko opuszczenie Rosji w ciągu piętnastu dni, pod groźbą deportacji. Pani Kravchenko zaskarżyła odmowę do sądu.

14. W dniu 23 września 2009 r. Sąd Rejonowy dla dzielnicy Zamoskworzece w Moskwie stwierdził w szczególności, że Służba Migracyjna podjęła decyzję w sprawie wniosku, nie biorąc pod uwagę, iż małoletnie dziecko i mąż Pani Kravchenko są obywatelami Rosji. Sąd nakazał Urzędowi Migracyjnemu ponowne rozpatrzenie wniosku.

15. W następstwie orzeczenia Sądu Rejonowego Pani Kravchenko złożyła nowy wniosek o udzielenie zezwolenia na pobyt. W dniu 13 stycznia 2010 r. Służba Migracyjna po raz kolejny odrzuciła jej wniosek, powołując się na ten sam przepis ustawy o sytuacji prawnej obywateli innych państw w Federacji Rosyjskiej.

16. Pani Kravchenko wystąpiła ponownie o kontrolę sądową. Wyrokiem z dnia 3 września 2010 r., Sąd Rejonowy dla dzielnicy Zamoskworzece w Moskwie zawiesił wykonanie decyzji Służby Migracyjnej i nakazał ponowne rozpatrzenie sprawy w świetle orzeczenia Sądu Konstytucyjnego z dnia 12 maja 2006 r. i zasad Konwencji. Pani Kravchenko wniosła odwołanie, uznając, iż Sąd Rejonowy powinien być orzec, że odmowa Służby Migracyjnej była niezgodna z prawem.

17. W dniu 8 lutego 2011 r. Moskiewski Sąd Miejski oddalił apelację Pani Kravchenko od orzeczenia Sądu Rejonowego, stwierdzając, że „nie było podstaw do zmiany wyroku, ponieważ Moskiewski Oddział Federalnej Służby Migracyjnej zastosował się do niego”.

C. Sprawa Pana Khalupy (skarga nr 76810/12 wniesiona w dniu 30 października 2012 r.)

18. Skarżący, Pan Roman Khalupa, jest obywatelem Mołdawii, urodzonym w 1974 r. Przyznano mu pomoc prawną i przed Trybunałem jest

reprezentowany przez Pana D. Barteneva, prawnika praktykującego w Petersburgu.

19. W 2005 r. Pan Khalupa poślubił Panią E., obywatelkę Rosji. Ich dzieci, córka A. i syn B., urodziły się odpowiednio w 2005 i 2008 r. Rodzina mieszkała w Petersburgu.

20. Na początku 2008 r. Pan Khalupa wykonał badanie krwi w celu uzyskania świadectwa zdrowia potrzebnego do wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy. Stwierdzono, że jest zarażony wirusem HIV. Szpital poinformował o wynikach testu Petersburski Oddział Federalnej Służby Migracyjnej, a ten wydał decyzję z dnia 4 czerwca 2008 r., w której uznał pobyt Pana Khalupy w Rosji za niepożądany, powołując się na „realne zagrożenie dla zdrowia publicznego”. W dniu 17 czerwca 2008 r. Dyrektor Federalnej Służby Migracyjnej dokonał jej zatwierdzenia.

21. W dniu 1 sierpnia 2008 r. Pan Khalupa został powiadomiony o decyzji; postępując zgodnie z prawem, trzy dni później opuścił Rosję. Zamieszkał w Dubossarach w „Naddniestrzańskiej Republice Mołdawskiej”.

22. Nazajutrz po ogłoszeniu wyroku w sprawie *Kiyutin przeciwko Rosji* (nr 2700/10, ETPCz 2011), Pani E., działając w imieniu Pana Khalupy, wystąpiła do Petersburskiego Oddziału Federalnej Służby Migracyjnej z wnioskiem o uchylenie decyzji, na mocy której jego obecność w Rosji została uznana za niepożądaną. Przedstawiła dokumentację medyczną, z której wynikało, że Pan Khalupa nie stanowił zagrożenia dla zdrowia publicznego, ponieważ był poddawany odpowiedniemu leczeniu. Jej wniosek został przekazany do departamentu prawnego Federalnej Służby Migracyjnej do zaopiniowania. W piśmie z dnia 5 maja 2011 r., skierowanym do zastępcy dyrektora departamentu wiz i rejestracji Federalnej Służby Migracyjnej, dyrektor departamentu prawnego przyznał, że decyzja z dnia 4 czerwca 2008 r. nie uwzględnia w pełni więzi rodzinnych Pana Khalupy w Rosji. Niemniej jednak w dniu 12 września 2011 r. zastępca dyrektora Petersburskiego Oddziału Federalnej Służby Migracyjnej poinformował Pana Khalupę i Panią E., że ich wnioski o ponowne rozpatrzenie decyzji z dnia 4 czerwca 2008 r. zostały odrzucone. Pismo nie zawierało uzasadnienia.

23. Pan Khalupa odwołał się od decyzji. W dniu 30 stycznia 2012 r. Sąd Rejonowy dla dzielnicy Basmannyj w Moskwie oddalił skargę, stwierdzając po pierwsze, że jego prawa i wolności nie zostały naruszone, a po drugie, że dyrektor Federalnej Służby Migracyjnej nie był upoważniony do ponownego rozpatrzenia lub uchylenia decyzji o uznaniu za osobę niepożądaną. Wyrok ten został w dniu 16 maja 2012 r. utrzymany w mocy przez Moskiewski Sąd Miejski. W dniu 12 grudnia 2012 r. Prezydium Sądu Miejskiego odrzuciło skargę kasacyjną Pana Khalupy.

24. Pan Khalupa zakwestionował również zgodność z Konstytucją art. 25 ust. 10 ustawy o trybie wyjazdu z Federacji Rosyjskiej i wjazdu do Federacji Rosyjskiej w zakresie, w jakim umożliwiał on agencji wykonawczej uznanie jego obecności za niepożądaną wyłącznie z powodu nosicielstwa wirusa HIV.

Wyrokiem nr 902-O z dnia 4 czerwca 2013 r. Sąd Konstytucyjny uznał skargę za niedopuszczalną, stwierdzając, że zaskarżony artykuł jest niezbędny do ochrony zdrowia publicznego przed chorobami zakaźnymi, w tym przed wirusem HIV. Sąd Konstytucyjny powtórzył, że jego wyrok z dnia 12 maja 2006 r. (przytoczony w paragrafie 60 poniżej) pozostaje w mocy obowiązującej, a decyzja o uznaniu za osobę niepożądaną musi w pełnym zakresie brać pod uwagę względy humanitarne i okoliczności faktyczne sprawy, w tym więzi rodzinne i stan zdrowia danej osoby.

25. W dniu 14 stycznia 2014 r. pełnomocnik Pana Khalupy zwrócił się do Federalnego Urzędu Ochrony Konsumentów (*Rozpotrebnadzor*) o ponowne rozpatrzenie niekorzystnej dla niego decyzji i umożliwienie odwiedzania dzieci w Rosji. Pismem z dnia 13 lutego 2014 r. zastępca prezesa Rozpotrebnadzor odpowiedział, że nie jest uprawniony do uchylecia decyzji wydanej przez Federalną Służbę Migracyjną.

D. Sprawa Pani Ostrowskiej (skarga nr 14618/13 wniesiona w dniu 24 stycznia 2013 r.)

26. Skarżąca, Pani Irina Grigoryevna Ostrovskaya, urodziła się w 1953 r. w obwodzie kurgańskim Rosyjskiej Federacyjnej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej ZSRR. Jest reprezentowana przed Trybunałem przez Panią O. Leonową, prawnika praktykującego w Samarze.

27. W 1966 r. rodzice Pani Ostrowskiej przeprowadzili się z nią i jej siostrą do Uzbeckiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej ZSRR. W 1972 r. Pani Ostrovskaya wyszła za mąż i urodziła syna. Dwa lata później jej siostra również wyszła za mąż i wróciła do Rosji. Po rozpadzie ZSRR Pani Ostrovskaya nabyła obywatelstwo uzbeckie.

28. Po śmierci rodziców i męża oraz przeprowadzce syna do Rosji w 2006 r. Pani Ostrovskaya została w Uzbekistanie sama. We wrześniu 2011 r. postanowiła przeprowadzić się do Rosji, wprowadzając się do mieszkania zajmowanego wspólnie przez rodzinę jej syna i siostry. Siostra Pani Ostrowskiej i jej mąż są obywatelami Rosji; natomiast jej syn wraz z rodziną są obywatelami Uzbekistanu, posiadającymi ważne zezwolenia na pobyt w Rosji.

29. W listopadzie 2011 r. Pani Ostrovskaya złożyła wniosek o zezwolenie na pobyt czasowy. Podczas badania lekarskiego została poddana badaniu na obecność wirusa HIV, którego wynik wyszedł pozytywnie.

30. Decyzją z dnia 17 stycznia 2012 r. Oddział Federalnej Służby Migracyjnej w Samarze odrzucił jej wniosek o zezwolenie na pobyt, powołując się na art. 7 ust. 1 pkt 13 ustawy o sytuacji prawnej obywateli innych państw w Federacji Rosyjskiej, i poinformował ją o tym. W dniu 27 marca 2012 r. Federalna Służba Migracyjna przesłała kolejne powiadomienie tej samej treści.

31. Pismem z dnia 9 czerwca 2012 r. Oddział Federalnego Urzędu Ochrony Konsumentów w Samarze zawiadomił Panią Ostrovską, że powinna opuścić Rosję do dnia 30 czerwca 2012 r., w przeciwnym razie zostanie deportowana. W piśmie wskazano, że w dniu 30 maja 2012 r. dyrektor Federalnego Urzędu Ochrony Konsumentów stwierdził, że jej obecność na terytorium Rosji jest niepożądana na mocy art. 25 ust. 10 ustawy o trybie wyjazdu z Federacji Rosyjskiej i wjazdu do Federacji Rosyjskiej.

32. W dniu 26 czerwca 2012 r. Pani Ostrovskaya złożyła skargę do sądu, powołując się na podstawy humanitarne, i podnosząc, że powinna mieć możliwość pozostania w Rosji. Wyrokiem z dnia 23 lipca 2012 r., utrzymanym w apelacji w dniu 17 września 2012 r., Sąd Rejonowy i Okręgowy w Samarze orzekły, że decyzja o odmowie przyznania jej zezwolenia na pobyt została wydana przez Służbę Migracyjną zgodnie z prawem, w ramach posiadanej jurysdykcji, w myśl ustawy o sytuacji prawnej obywateli innych państw w Federacji Rosyjskiej oraz zgodnie z regulaminem wewnętrznym tej służby. Sąd Rejonowy stwierdził, że nie weźmie pod uwagę jakichkolwiek względów humanitarnych, ponieważ Pani Ostrovskaya nie dotrzymała trzymiesięcznego terminu na złożenie skargi, gdyż o decyzji została powiadomiona już w dniu 16 lutego 2012 r. Decyzja o uznaniu za osobę niepożądaną została wydana przez Federalny Urząd Ochrony Konsumentów, a nie przez jego Oddział w Samarze; ponieważ Pani Ostrovskaya wskazała ten drugi organ jako pozwanego w swoim powództwie, sądy odmówiły kontroli, jak się wyraziły, „faktycznie nieistniejącej decyzji”.

33. W dniu 6 listopada 2012 r. Sąd Okręgowy odmówił możliwości zaskarżenia do instancji kasacyjnej.

E. Sprawa Pana V.V. (skarga nr 13817/14 wniesiona w dniu 10 lutego 2014 r.)

34. Skarżący, Pan V.V., jest obywatelem Kazachstanu; urodził się w 1983 r. i mieszka w Jekaterynburgu. Trybunał uwzględnił wniosek skarżącego o nieujawnianie jego tożsamości (Reguła 47 § 4).

35. V.V. przybył do Rosji w 2006 r. na studia medyczne. Od 23 listopada 2007 r. mieszka ze swoim partnerem, Panem X, który również reprezentuje go w niniejszym postępowaniu przed Trybunałem. Prowadzą wspólne gospodarstwo domowe, dzielą wydatki i wspólnie podróżują. Partnerzy zostali przedstawieni wzajemnie swoim rodzicom. V.V. okazał kopie dokumentów podróży i zdjęcia rodzinne.

36. W dniu 11 marca 2012 r. V.V. wystąpił do oddziału Federalnej Służby Migracyjnej dla obwodu swierdłowskiego o zezwolenie na pobyt czasowy. Zobowiązał się do przedstawienia zaświadczenia w zakresie HIV w ciągu trzydziestu dni. W dniu 16 kwietnia 2012 r. Regionalne Centrum

Zapobiegania i Leczenia AIDS dla obwodu swierdłowskiego potwierdziło, że jest nosicielem wirusa HIV.

37. W dniu 28 kwietnia 2012 r. Federalna Służba Migracyjna odrzuciła wniosek o zezwolenie na pobyt, powołując się na art. 7 ust. 1 pkt 13 ustawy o sytuacji prawnej obywateli innych państw w Federacji Rosyjskiej. V.V. zaskarżyła odmowę do sądu.

38. W dniu 26 lipca 2012 r. Sąd Rejonowy dla dzielnic Wierch-Iseckij w Jekaterynburgu utrzymał w mocy decyzję odmowną, stwierdzając w szczególności, że status nosiciela wirusa HIV stanowi „faktyczne zagrożenie dla zdrowia ludności rosyjskiej” oraz że wspólne pożycie V.V. z osobą tej samej płci nie może być traktowane na równi z posiadaniem rodziny.

39. W dniu 21 listopada 2012 r. Sąd Okręgowy dla obwodu swierdłowskiego rozpoznał apelację V.V. od orzeczenia Sądu Rejonowego i, odnosząc się w szczególności do wyroku w sprawie *Kiyutin*, orzekł, że pozytywny wynik testu na HIV nie może sam w sobie stanowić podstawy do ograniczenia praw V.V. Ponieważ Służba Migracyjna nie podała w swojej decyzji żadnych innych przyczyn, Sąd Okręgowy nakazał jej przeprowadzenie nowej oceny wniosku o zezwolenie na pobyt. Wyrok uprawomocnił się.

40. W tym czasie, w dniu 24 kwietnia 2012 r., swierdłowski oddział Federalnego Urzędu Ochrony Konsumentów przekazał Federalnemu Urzędowi Ochrony Konsumentów kopię diagnozy V.V. z zamiarem ogłoszenia, że jest on osobą niepożądaną na terytorium Rosji. W dniu 16 listopada 2012 r. organ federalny zwrócił się do oddziału regionalnego o ponowne wykonanie testu na obecność HIV. W dniu 25 grudnia 2012 r. V.V. uzyskał potwierdzenie wcześniejszego wyniku.

41. W dniu 15 marca 2013 r. Federalny Urząd Ochrony Konsumentów oświadczył, że obecność V.V. w Rosji jest niepożądana zgodnie z art. 25 ust. 10 ustawy o trybie wyjazdu z Federacji Rosyjskiej i wjazdu do Federacji Rosyjskiej. W decyzji stwierdza się, że V.V. jest zarażony wirusem HIV i nie poddaje się leczeniu. Na dowód powołano w niej zaświadczenia lekarskie z dnia 16 kwietnia i 25 grudnia 2012 r. Przedstawiciel V.V. zaskarżył tę decyzję.

42. W dniu 26 kwietnia 2013 r. V.V. udał się z Rosji do Kazachstanu. Gdy wracał dwa dni później, odmówiono mu prawa wjazdu do Rosji w związku z ww. decyzją.

43. W dniu 30 maja 2013 r. Sąd Rejonowy dla dzielnic Wierch-Iseckij przychylił się do wniosku o uchylenie decyzji o statusie osoby niepożądanej, stwierdzając niezgodność tej decyzji z prawem w związku z niepowołaniem w niej innych podstaw poza wynikiem testu na obecność HIV. Zawiesił również wykonanie tej decyzji, umożliwiając V.V. powrót do Rosji, co ten uczynił.

44. Jednakże, w dniu 13 sierpnia 2013 r. Sąd Okręgowy dla obwodu swierdłowskiego uchylił orzeczenie Sądu Rejonowego i oddalił powództwo.

Uznano, że zakaz został nałożony na V.V nie tylko dlatego, że był zarażony wirusem HIV, ale także dlatego, że odmówił podania danych kontaktowych swoich byłych partnerów podczas „badania epidemiologicznego na obecność pod kątem zakażenia wirusem HIV”, tzn. w chwili wypełniania ankiety w szpitalu. Sąd Okręgowy zbadał również sytuację osobistą V.V. i stwierdził, że jest on osobą stanu wolnego, jego najbliższa rodzina mieszka w Kazachstanie, nie utrzymuje on stosunków rodzinnych z obywatelami rosyjskimi, mieszka w akademiku a nie w wynajętym mieszkaniu oraz nie ma środków na pokrycie kosztów leczenia HIV.

45. W dniu 19 lutego 2014 r. Sąd Okręgowy dla obwodu swierdłowskiego odmówił zgody na wniesienie odwołania do instancji kasacyjnej. Sąd w szczególności stwierdził, że:

„Oświadczenie powoda i jego przedstawiciela nie stanowią wystarczającej podstawy do ustalenia okoliczności, które zdaniem powoda mają znaczenie prawne, a których sąd apelacyjny nie wziął pod uwagę, w tym ... że dobrowolnie spełnił obowiązek poinformowania byłych partnerów o możliwym zakażeniu wirusem HIV i że pozostaje w stałym związku seksualnym

Sąd nie dostrzegł żadnych dowodów na istnienie jakichkolwiek więzi społecznych powoda w Federacji Rosyjskiej. Powód i jego pełnomocnik potwierdzili jedynie, że łączą ich relacje seksualne, które nie są równoznaczne z więziami społecznymi.

Zagrożenie dla zdrowia publicznego ... może wynikać z faktu, że powód jest zameldowany i faktycznie zamieszkuje w akademiku, który jest miejscem publicznym; sam ten fakt zagraża zdrowiu pozostałych mieszkańców akademika, ponieważ powód korzysta z tych samych instalacji i udogodnień...”

46. W dniu 1 kwietnia 2014 r. Sędzia Sądu Najwyższego odmówił Panu V.V. możliwości odwołania do Sądu Najwyższego.

47. Po zawiadomieniu rządu o sprawie, w dniu 7 lipca 2014 r. V.V. poinformował Trybunał, że biuro Przedstawiciela Rządu przekazało materiały sprawy Prokuraturze Generalnej z prośbą o ustalenie, czy V.V. przebywał w Rosji legalnie, czy kontynuował studia oraz czy jego pełnomocnik przed Trybunałem, Pan X, mógł być jego partnerem. Wniosek zawierał pełne dane osobowe V.V. Prokurator Generalny skierował swój wniosek do prokuratury lokalnej w Jekaterynburgu. Tak się składa, że Pan X to były pracownik tej prokuratury. Prokurator wezwał Pana X na rozmowę i zadał pytania o charakter jego związku z V.V., czy V.V. nadal przebywa w Rosji oraz gdzie mieszkają. Ponadto funkcjonariusze organów ścigania odwiedzili także ich sąsiadów w celu ustalenia, jak długo V.V. i Pan X mieszkali razem oraz czy mieli partnerki.

48. Rząd przedłożył kopię oświadczenia prokuratora odpowiedzialnego za kwestie przestrzegania praw człowieka i prawa federalnego, z dnia 6 sierpnia 2014 r., z którego wynika, że w dniu 1 czerwca 2014 r. Pan X został wezwany do prokuratury okręgowej obwodu swierdłowskiego w charakterze pełnomocnika V.V. Rozmowa dotyczyła „wykonywania przez V.V. jego prawa do pracy, rodziny i migracji”. Rozmowę przeprowadzono „taktownie”

(ros. *в корректной форме*) i nie wywierano na nim presji. Policja i organy migracyjne ustaliły, że nikt nie mieszka pod adresem wskazanym przez V.V. jako stałe miejsce zamieszkania. Rząd przedstawił również kopię oświadczenia podpisanego przez Pana X w dniu 1 czerwca 2014 r. Pan X wyjaśnił, że V.V. żył w stabilnym związku jedнопłciowym od 2007 r. Odmówił podania nazwiska partnera V.V. lub oświadczenia, czy jest partnerem V.V. – jako pełnomocnik V.V. nie był zobowiązany do ujawnienia jakichkolwiek informacji o swoim życiu prywatnym. Przedstawił także pokrótce informacje na temat wykształcenia, zatrudnienia i statusu migracyjnego V.V.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE I PRAKTYKA

A. Ustawa o zapobieganiu rozprzestrzenianiu się w Federacji Rosyjskiej choroby wywołanej przez ludzki wirus upośledzenia odporności (HIV) (nr 38-FZ z dnia 30 marca 1995 r.)

49. Art. 11 ust. 2 stanowi, że cudzoziemcy i bezpaństwowcy przebywający na terytorium Rosji podlegają deportacji, gdy okaże się, że są nosicielami wirusa HIV. Procedurę opisano w paragrafach 53-54 poniżej.

B. Ustawa o sytuacji prawnej obywateli innych państw w Federacji Rosyjskiej (nr 115-FZ z dnia 25 lipca 2002 r.)

50. Art. 6 ust. 8 i rozporządzenie rządu nr 789 z dnia 1 listopada 2002 r. określają listę dokumentów, które należy dołączyć do wniosku o zezwolenie na pobyt. Wnioskodawca musi przedstawić, m.in., zaświadczenie lekarskie potwierdzające, że nie jest nosicielem wirusa HIV.

51. Art. 7 zawiera wykaz podstaw odmowy wydania zezwolenia na pobyt czasowy lub cofnięcia wcześniej wydanego zezwolenia na pobyt. W szczególności wniosek o zezwolenie na pobyt zostanie odrzucony, jeżeli cudzoziemiec jest narkomanem lub nie jest w stanie przedstawić zaświadczenia potwierdzającego, że nie jest nosicielem wirusa HIV (art. 7 ust. 1 pkt 13).

52. Art. 8 ust. 3 pkt od 1 do 3 – obowiązujący od 2 maja 2014 r. – stanowi, że osobom niebędącym obywatelami, jednak zwyczajowo rosyjskojęzycznym (*носитель русского языка*), których bezpośredni wstępni mieszkali w granicach państwowych dzisiejszej Rosji w Federacji Rosyjskiej, ZSRR lub Imperium Rosyjskim, przysługuje *ipso facto* prawo uzyskania trzyletniego zezwolenia na pobyt i uproszczona procedura naturalizacji (zob. także art. 14 ust. 2 pkt 1 ustawy o obywatelstwie Federacji Rosyjskiej, nr 62-FZ z dnia 31 maja 2002 r.).

C. Ustawa o trybie wyjazdu z Federacji Rosyjskiej i wjazdu do Federacji Rosyjskiej (nr 114-FZ z dnia 15 sierpnia 1996 r.)

53. Właściwy organ może wydać decyzję, że obecność cudzoziemca na terytorium Rosji jest niepożądana. Taka decyzja może zostać wydana, jeżeli cudzoziemiec przebywa na terytorium Rosji nielegalnie lub jeżeli zalegalizowany pobyt cudzoziemca stwarza realne zagrożenie, w szczególności, dla porządku lub zdrowia publicznego itp. Gdy zapada taka decyzja, cudzoziemiec musi opuścić Rosję, w przeciwnym razie zostanie deportowany. Ten rodzaj decyzji stanowi również podstawę prawną dla późniejszej odmowy ponownego wjazdu na terytorium Rosji (art. 25 ust. 10).

54. Lista organów właściwych do podjęcia takiej decyzji została zatwierdzona rozporządzeniem rządu nr 199 z dnia 7 kwietnia 2003 r. Na liście wymieniono Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Federalną Służbę Migracyjną, Federalny Urząd Ochrony Konsumentów i osiem innych agencji wykonawczych.

55. Cudzoziemcowi odmawia się wjazdu na terytorium Rosji, w szczególności jeżeli właściwy organ wyda decyzję, że jego obecność na terytorium Rosji jest niepożądana (art. 27 ust. 7).

D. Kodeks wykroczeń administracyjnych

56. Art. 6 ust. 1 stanowi, że osoba zarażona wirusem HIV, która odmawia ujawnienia źródła zakażenia lub identyfikacji osób, z którymi miał kontakty stwarzające ryzyko przeniesienia wirusa HIV, może zostać ukarana grzywną w wysokości od 500 do 1.000 rubli rosyjskich (RUB).

E. Regulacje wydane przez Federalny Urząd Ochrony Konsumentów

57. W dniu 14 września 2010 r. Federalny Urząd Nadzoru w Sferze Ochrony Praw Konsumentów i Dobrostanu Człowieka, kierowany przez Głównego Inspektora Sanitarnego Rosji, zarządzeniem nr 336, zatwierdził Wytyczne dotyczące procedury przygotowania, składania oraz rozpatrywania materiałów w celu wydania decyzji w sprawie niepożądanej obecności obcokrajowca lub bezpieczeństwa w Rosji. W Wytycznych ustalono, że taka decyzja musi zostać podjęta przez szefa Federalnego Urzędu Ochrony Konsumentów lub jego zastępcę (art. 2) na wniosek regionalnego oddziału Federalnego Urzędu Ochrony Konsumentów (art. 3).

58. W dniu 13 lutego 2012 r. Główny Inspektor Sanitarny Rosji wydał rezolucję (nr 16) w sprawie pilnych środków wymaganych w celu przeciwdziałaniu rozprzestrzenianiu się zakażenia wirusem HIV w Rosji. W szczególności stwierdza, że:

„W 2011 r. 1.088.887 cudzoziemców i bezpieczeństwa zostało przebadanych pod kątem chorób zakaźnych. U 6.144 osób zdiagnozowano choroby niebezpieczne dla

społeczeństwa, co jest podstawą do wydania decyzji o niepożądaney obecności takich osób w Rosji. Wśród nich znalazło się 1.215 nosicieli wirusa HIV ...

W 2011 r. Federalny Urząd Ochrony Konsumentów wydał 1.327 decyzji uznających obecność obcokrajowców z trzydziestu ośmiu krajów za niepożądaną w Federacji Rosyjskiej. 727 migrantów opuściło Rosję lub zostało deportowanych ...

Niski wskaźnik wykrywalności chorób przenoszonych drogą płciową wśród migrantów w obwodach włodzimierskim, twerskim, leningradzkim, pskowskim, samarskim, kirowskim, penzeńskim ... Dane z tych obwodów są niepokojące. Tak niski wskaźnik wykrywalności nie odpowiada średniej statystycznej i wskazuje na źle zorganizowany system badań lekarskich cudzoziemców ...”

59. Zgodnie ze sprawozdaniem z konferencji na temat monitorowania pod kątem epidemiologicznym środków wdrożonych w 2012 r. w celu zapobiegania, wykrywania i leczenia zakażeń wirusem HIV oraz zapalenia wątroby typu B i C (Suzdał, 11-14 marca 2013 r.), w 2012 r. badaniom w kierunku chorób zakaźnych poddano jeszcze 1.357.804 cudzoziemców, z których 1.403 okazało się nosicielami wirusa HIV.

F. Orzecznictwo Sądu Konstytucyjnego

60. W dniu 12 maja 2006 r. Sąd Konstytucyjny odrzucił skargę konstytucyjną wniesioną przez obywatela ukraińskiego będącego nosicielem wirusa HIV, który mieszkał w Rosji z żoną i córką, mającymi obywatelstwo rosyjskie (wyrok nr 155-O). Sąd Konstytucyjny uznał, że art. 11 ust. 2 ustawy o zapobieganiu rozprzestrzenianiu się w Federacji Rosyjskiej choroby wywołanej przez ludzki wirus upośledzenia odporności (HIV) oraz art. 7 ust. 1 pkt 13 ustawy o sytuacji prawnej obywateli innych państw w Federacji Rosyjskiej są zgodne z Rosyjską Konstytucją, ponieważ ograniczenie czasowego pobytu cudzoziemców zakażonych wirusem HIV zostało nałożone przez ustawodawcę w celu ochrony wartości konstytucyjnych, z których głównym jest zdrowie publiczne. Sąd Konstytucyjny podkreślił zasadę proporcjonalności w odniesieniu do środków podejmowanych przy realizacji celów konstytucyjnych oraz zauważył, że organy ścigania i sądy mogą – ze względów humanitarnych – uwzględnić sytuację rodzinną, stan zdrowia cudzoziemca lub bezpieczeństwa będącego nosicielem wirusa HIV oraz inne wyjątkowe okoliczności, mające znaczenie dla ustalenia, czy dana osoba powinna uzyskać prawo czasowego pobytu na terytorium Rosji.

61. W dniu 12 marca 2015 r. Sąd Konstytucyjny rozpatrzył nową skargę dotyczącą art. 11 ust. 2 ustawy o zapobieganiu rozprzestrzenianiu się w Federacji Rosyjskiej choroby wywołanej przez ludzki wirus upośledzenia odporności (HIV), art. 7 ust. 1 pkt 13 ustawy o sytuacji prawnej obywateli innych państw w Federacji Rosyjskiej oraz art. 25 ust. 10 ustawy o trybie wyjazdu z Federacji Rosyjskiej i wjazdu do Federacji Rosyjskiej. Skarga została wniesiona przez dwóch obywateli Ukrainy, obywatela Mołdawii oraz ich rosyjskich współmałżonków. Nierosyjskim skarżącym odmówiono

pozwolenia na pobyt lub uznano ich za osoby niepożądane w Rosji ze względu na nosicielstwo wirusa HIV. Sąd Konstytucyjny orzekł, że przepisy migracyjne mogą zgodnie z prawem ograniczać dostęp do Rosji obywatelom nierosyjskim, których stan zdrowia może zagrozić zdrowiu publicznemu i stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego. Sąd Konstytucyjny uznał, że obecnie lekarze są zgodni co do tego, że wirus HIV nie stanowi zagrożenia dla zdrowia publicznego, ponieważ zakażenie nie szerzy się w wyniku samej obecności zarażonej osoby w kraju lub przez przypadkowy kontakt z nią, przez unoszące się w powietrzu cząstki, poprzez pokarm lub wodę. Sąd Konstytucyjny zauważył, wobec mocnych dowodów przedstawionych przez skarżących, że organy ścigania notorycznie nie brały pod uwagę stanowiska Sądu w tej kwestii, wynikającego z wcześniejszych wyroków z 12 maja 2006 r. oraz 4 czerwca 2013 r. (zob. paragraf 24 powyżej). Utrzymujący się brak interpretacji i stosowania przepisów zgodnie z orzecznictwem Sądu Konstytucyjnego może być powodem uznania ich za niezgodne z Konstytucją. Sąd Konstytucyjny orzekł, co następuje:

„1. Stwierdzenie, że ściśle powiązane przepisy art. 25 ust. 10 ustawy o trybie wyjazdu z Federacji Rosyjskiej i wjazdu do Federacji Rosyjskiej, art. 11 ust. 2 ustawy o zapobieganiu rozprzestrzenianiu się w Federacji Rosyjskiej choroby wywołanej przez ludzki wirus upośledzenia odporności (HIV) oraz art. 7 ust. 1 pkt 13 ustawy o sytuacji prawnej obywateli innych państw w Federacji Rosyjskiej są niezgodne z Rosyjską Konstytucją... w zakresie, w jakim zezwalają one [władzom wykonawczym] na uznanie za osobę niepożądaną obcokrajowca lub bezpaństwowca, którego rodzina stale przebywa w Rosji, na wydanie nakazu deportacji lub zakazu wjazdu, na odmowę wydania pozwolenia na pobyt lub cofnięcie wcześniej wydanego dokumentu pobytowego wyłącznie dlatego, że dana osoba jest nosicielem wirusa HIV, o ile dana osoba spełniła wymagania prawne dotyczące osób zakażonych tym wirusem, związane z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się zakażenia oraz pod warunkiem, że nie wystąpiły inne okoliczności wymagające takiego ograniczenia.

2. Ustawodawstwo federalne powinno – w świetle wymogów Rosyjskiej Konstytucji i stanowiska Sądu Konstytucyjnego, wyrażonego w niniejszym wyroku – wprowadzić niezbędne poprawki do istniejącego zbioru praw, które wyjaśniłyby podstawy i procedurę podejmowania decyzji dotyczących prawa cudzoziemców oraz bezpaństwowców będących nosicielami wirusa HIV do pobytu i zamieszkania w Federacji Rosyjskiej.”

Do czasu wprowadzenia takich poprawek Sąd Konstytucyjny nakazał władzom wykonawczym i sądowniczym kierowanie się stanowiskiem sformułowanym w wyroku.

G. Projekt ustawy implementującej wyrok Sądu Konstytucyjnego

62. W dniu 20 sierpnia 2015 r. rząd rosyjski wprowadził do Dumy Państwowej projekt ustawy (zarejestrowanej pod numerem 866379-6). Projekt ustawy ma na celu dostosowanie art. 11 ust. 2 ustawy o zapobieganiu rozprzestrzenianiu się w Federacji Rosyjskiej choroby wywołanej przez ludzki wirus upośledzenia odporności (HIV), art. 25 ust. 10 i art. 27 ustawy

o trybie wyjazdu z Federacji Rosyjskiej i wjazdu do Federacji Rosyjskiej oraz art. 7 ust. 1 ustawy o sytuacji prawnej obywateli innych państw w Federacji Rosyjskiej do wyroku Sądu Konstytucyjnego z 12 marca 2015 r. (zob. paragraf 61 powyżej). Projekt ustawy przewiduje, że osoby będące nosicielami wirusa HIV i jednocześnie cudzoziemcami, które nie naruszyły rosyjskiego ustawodawstwa o zapobieganiu szerzeniu się zakażeń wirusem HIV, których współmałżonek, rodzice lub dzieci są Rosjanami lub na stałe zamieszkują w Rosji, nie będą pozbawiane prawa wjazdu do Rosji, deportowane, uznawane za osoby niepożądane na terytorium Rosji ani nie będą zobowiązane do załączania zaświadczenia o braku zakażenia wirusem HIV do wniosku o zezwolenie na pobyt. Rząd nakazuje również, aby Federalna Służba Migracyjna dokonała rewizji procedury rozpatrywania wniosków o wydanie zezwolenia na pobyt w ciągu trzech miesięcy od przyjęcia poprawek.

III. DANE PORÓWNAWCZE

63. W maju 2009 r. Wspólny Program Narodów Zjednoczonych Zwalczenia HIV i AIDS (UNAIDS) opublikował badania pt. „Mapowanie ograniczeń dotyczących wjazdu, pobytu i zamieszkania osób żyjących z HIV”. Najnowsza wersja badania, uaktualnionego we wrześniu 2015 r., jest dostępna na stronie internetowej¹.

64. Z badania wynika, że wg stanu na wrzesień 2015 roku, 142 kraje, terytoria i obszary na całym świecie nie nakładały żadnych, specyficznych dla HIV, ograniczeń lub warunków dotyczących wjazdu, pobytu lub zamieszkania. Trzydzieści pięć krajów i terytoriów nakładało pewne formy ograniczenia w związku ze statusem nosiciela HIV. Siedemnaście krajów (Bahrajn, Brunei, Korea Północna, Egipt, Irak, Jordania, Kuwejt, Malezja, Oman, Katar, Rosja, Arabia Saudyjska, Singapur, Sudan, Syria, Zjednoczone Emiraty Arabskie i Jemen) deportuje osoby, u których wykryto nosicielstwo wirusa HIV.

65. Na obszarze europejskim dwa państwa członkowskie Rady Europy zniosły ograniczenia podróży i pobytu związane z HIV po wydaniu wyroku w sprawie *Kiyutin*: Armenia uczyniła to w lipcu 2011 r., a Mołdawia w czerwcu 2012 r. W 2013 i 2015 r. Andora i Słowacja, będące państwami członkowskimi, oraz Białoruś, która jest europejskim państwem nieczłonkowskim, potwierdziły UNAIDS, że nie stosują żadnych ograniczeń dotyczących wjazdu, pobytu i zamieszkania dla osób żyjących z HIV.

1. Zobacz http://www.unaids.org/en/resources/infographics/20120514_travel.

IV. ODPOWIEDNIE DOKUMENTY KOMITETU MINISTRÓW

66. W kontekście wykonania wyroku w sprawie *Kiyutin przeciwko Rosji*, w dniu 6 lutego 2012 r. rząd rosyjski przedstawił sprawozdanie i plan działania (DH-DD (2012) 160E). W raporcie wskazano, że tekst wyroku został przetłumaczony na język rosyjski i rozpowszechniony wśród funkcjonariuszy organów ścigania i sądów oraz że dalsze działania nie były konieczne z następujących powodów:

„...orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej z dnia 12 maja 2006 r.... nie wyklucza brania pod uwagę przez organy ścigania i sądy krajowe, ze względów humanitarnych, stanu cywilnego oraz stanu zdrowia osoby zakażonej wirusem HIV, a także innych zagadnień istotnych dla rozstrzygnięcia kwestii, czy deportacja danej osoby z Federacji Rosyjskiej jest konieczna...

Dlatego interpretacja art. 7 ust. 1 pkt 13 ustawy o sytuacji prawnej obywateli innych państw w Federacji Rosyjskiej nie wyklucza możliwości pozwolenia cudzoziemcowi zakażonemu wirusem HIV na wjazd i pobyt na terytorium Rosji ze względu na konkretne okoliczności sprawy i z uwzględnieniem art. 8 oraz innych postanowień Konwencji...

Stanowisko Sądu Konstytucyjnego wyrażone w powyższym wyroku ... jest wiążące dla organów ustawodawczych, wykonawczych i sądowniczych, organów samorządu terytorialnego, urzędników państwowych itp. na całym terytorium Federacji Rosyjskiej...

W związku z powyższym, właściwe organy państwowe doszły do wniosku, że zmiana obecnie obowiązujących przepisów Federacji Rosyjskiej w związku z wejściem w życie wyroku *Kiyutin przeciwko Rosji* nie jest konieczna.

Dlatego też naruszenie przepisów Konwencji stwierdzone w wyroku Europejskiego Trybunału w sprawie *Kiyutin przeciwko Rosji* wynikało z subiektywnych okoliczności, takich jak naruszenia konkretnych organów państwowych i sądów krajowych, które odrzuciły wniosek o zezwolenie na pobyt, nie biorąc pod uwagę wymogów ustawodawstwa rosyjskiego czy wykładni dokonanej przez Sąd Konstytucyjny...”

67. W dniu 20 grudnia 2012 r. rząd rosyjski przedstawił podsumowanie ponad dwudziestu pięciu spraw, które toczyły się przed sądami rosyjskimi w latach 2011-2012, a które dotyczyły odwołań indywidualnych skarżących od decyzji Służby Migracyjnej, odmawiających im pozwolenia na pobyt ze względu na zakażenie wirusem HIV (DH DD (2013) 273). W większości tych spraw sąd uchylił postanowienia Służby Migracyjnej lub sądów niższej instancji i orzekł na korzyść skarżących, zwracając uwagę w szczególności na ich więzi rodzinne w Rosji i stan zdrowia. W pozostałych przypadkach sąd podtrzymał odmowę, uznając, że skarżący nie nawiązał żadnych trwałych więzi w Rosji.

PRAWO

I. POŁĄCZENIE SKARG

68. W związku z podobnym stanem faktycznym i prawnym, Trybunał postanowił o połączeniu pięciu skarg na podstawie Reguły 42 § 1 Regulaminu Trybunału.

II. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 14 W ZWIĄZKU Z ARTYKUŁEM 8 KONWENCJI

69. Skarżący zarzucili, że odmienne traktowanie, którego doświadczyli w związku ze stanem zdrowia, stanowi dyskryminację w rozumieniu art. 14 w związku z art. 8 Konwencji. Przepisy te mają następującą treść:

Artykuł 8

„1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób.”

Artykuł 14

„Korzystanie z praw i wolności wymienionych w niniejszej Konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z takich powodów jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, bądź z jakichkolwiek innych przyczyn.”

A. Dopuszczalność skargi

1. Wyczerpanie krajowych środków odwoławczych

70. Rząd wskazał, że skarżący Pan Khalupa oraz Pani Ostrovskaya nie wyczerpali krajowych środków odwoławczych, ponieważ odwołanie od decyzji sądowych uznających ich obecność w Rosji za niepożądaną nastąpiło z przekroczeniem trzymiesięcznego terminu, przewidzianego przez prawo rosyjskie dla wzruszenia tego typu decyzji. Ponadto, w jego ocenie V.V. nie wyczerpał krajowych środków odwoławczych, ponieważ nie złożył skargi kasacyjnej do Sądu Najwyższego Federacji Rosyjskiej, ani nie złożył skargi dotyczącej ponownego rozpatrzenia sprawy w trybie nadzorczym przez Prezydium tego sądu.

71. Skarżący Pan Khalupa w odpowiedzi wskazał, że moskiewskie sądy nie uznały zarzutu Służby Migracyjnej o rzekomym złożeniu skargi po terminie oraz dokonały oceny merytorycznej i oceny materialnej podstaw decyzji z 17 lipca 2008 r. Orzekły one, że „w obecnym czasie”, tj. na dzień rozprawy w 2012 r., zakwestionowana decyzja nie naruszała jego praw. Pan Khalupa wskazał również, że w 2008 r. pomiędzy poinformowaniem go o decyzji a opuszczeniem przez niego Rosji upłynęły zaledwie trzy dni, w związku z czym okres ten był zbyt krótki, aby mógł zaangażować profesjonalnego pełnomocnika, zebrać dowody i skorzystać z przysługującego mu prawa do sądu. Ponadto, kontrola sądowa decyzji o uznaniu za osobę niepożądaną nie miała automatycznie skutku zawieszającego oraz nie wstrzymałaby jego deportacji. Konkludując, Pan Khalupa zauważył, że odwołał się od decyzji o uznaniu za osobę niepożądaną do Sądu Konstytucyjnego, co wskazuje na wyczerpanie przez niego wszystkich dostępnych krajowych środków odwoławczych. Pani Ostrovskaya wskazała, że w dniu 26 czerwca 2012 r., tj. przed upływem trzech miesięcy od otrzymania od Federalnej Służby Migracyjnej zawiadomienia z 27 marca 2017 r., złożyła do sądu odpowiedni wniosek. Pan V.V. zwrócił uwagę, że złożył skargę kasacyjną oraz wniosek o możliwość złożenia skargi dotyczącej ponownego rozpatrzenia sprawy w trybie nadzorczym do Sądu Najwyższego, pomimo że nie uważał ich za skuteczne środki.

72. Zasada wyczerpania krajowych środków odwoławczych, wyrażona w art. 35 ust. 1 Konwencji, zobowiązuje osoby zamierzające wnieść skargę przeciwko państwu, aby w pierwszej kolejności wyczerpały środki dostępne w ramach krajowego systemu prawnego, umożliwiając państwu usunięcie nieprawidłowości przy pomocy własnego systemu prawnego, przed pociągnięciem go do odpowiedzialności za swoje czyny przed organami międzynarodowymi. W celu zapewnienia zgodności z tą zasadą, skarżący winni zasadniczo wykorzystać środki, które są im dostępne oraz wystarczają do naprawienia szkody w odniesieniu zarzucanych naruszeń (por. sprawa *Selmouni przeciwko Francji* [WI], nr 25803/94, § 74, ETPCz 1999-V).

73. Oboje skarżący, tj. Pan Khalupa i Pani Ostrovskaya, wystąpili na krajową drogę sądową, zaskarżając decyzję o uznaniu ich za osoby niepożądane. Sądy przyjęły podnoszone przez nich zarzuty i zajęły się istotą podniesionych kwestii, tj. wnioskiem Pana Khalupy o uchylenie kwestionowanej decyzji oraz Pani Ostrovskiej o zmianę decyzji. Dlatego też, wobec uznania przez krajowe organy odwołań skarżących od decyzji o uznaniu ich za osoby niepożądane za dopuszczalne i zbadania tych odwołań zakończonego wydaniem orzeczeń co do meritum kwestii stanowiących obecnie przedmiot rozstrzygnięcia Trybunału, nie można twierdzić, jak zrobił to rząd, że skarżący nie wyczerpali krajowych środków odwoławczych (zob. *Vachkovi przeciwko Bułgarii*, nr 2747/02, § 58, 8 lipca 2010 r.; *Raichinov*

przeciwko Bułgarii (dec.), nr 47579/99, 1 lutego 2005 r.; oraz *mutatis mutandis*, *Öztürk przeciwko Turcji* [WI], nr 22479/93, §§ 45-46, ETPCz 1999-VI).

74. Trybunał uznał w ostatnim czasie, że w wyniku wprowadzenia zmian legislacyjnych reformujących procedurę cywilną w Rosji, które weszły w życie z dniem 1 stycznia 2012 r., nowa skarga kasacyjna nie jest już obciążona występującą poprzednio wątpliwością, a każda osoba nosząca się z zamiarem wniesienia skargi na naruszenie jej praw gwarantowanych Konwencją winna w pierwszej kolejności wyczerpać środki odwoławcze dostępne w ramach nowej procedury kasacyjnej, w tym złożyć drugą skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego (zob. *Abramyan i Inni przeciwko Rosji (dec.)*, nr 38951/13 i 59611/13, §§ 76-96, 12 maja 2015 r.). Jeżeli natomiast chodzi o procedurę skargi dot. ponownego rozpatrzenia sprawy w trybie nadzorczym Trybunał nadal stoi na stanowisku, że nie jest to skuteczny środek odwoławczy wymagający wyczerpania (*ibid.*, § 102).

75. Jednakże, zauważa się, że kwestia wyczerpania krajowych środków odwoławczych są zazwyczaj ustalane na dzień wniesienia skargi do Trybunału (por. *Shalya przeciwko Rosji*, nr 33592/96, § 47, ETPCz 2001-V (fragmenty)). W przypadkach, w których skuteczność danego środka odwoławczego została uznana w orzecznictwie Trybunału już po wniesieniu skargi, Trybunał uznaje za nieproporcjonalne, aby wymagać od skarżących dochodzenia zadośćuczynienia przy użyciu takiego środka odwoławczego już po wniesieniu skargi do Trybunału, w szczególności jeśli termin na wniesienie środka wygaś (por. *Ridić i Inni przeciwko Serbii*, nr 53736/08, 53737/08, 14271/11, 17124/11, 24452/11 i 36515/11, § 72, 1 lipca 2014 r. oraz *Pikić przeciwko Chorwacji*, nr 16552/02, §§ 29-33, 18 stycznia 2005 r., w odróżnieniu od *Nogolica przeciwko Chorwacji (dec.)*, nr 77784/01, ETPCz 2002-VIII, w których skarżący mógł jeszcze skorzystać z nowego środka odwoławczego).

76. Skarżący V.V. złożył skargę do Trybunału w dniu 10 lutego 2014 r., tj. w terminie sześciu miesięcy od wyroku apelacyjnego Sądu Okręgowego, odrzucającego jego żądanie. Następnie, kontynuował krajową procedurę odwoławczą równolegle z postępowaniem przed Trybunałem oraz zapewnił organom dodatkową możliwość naprawienia zgłaszanych nieprawidłowości, wnosząc skargę kasacyjną zarówno do Sądu Okręgowego jak i do Sądu Najwyższego (por. paragrafy 46-46 powyżej), pomimo że nie był do tego zobowiązany do czasu uznania przez Trybunał zreformowanego systemu dwustopniowej kasacji za skuteczny środek odwoławczy. Co do wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy w trybie nadzorczym, które zależy od uznania urzędników państwowych, nie był to – i nie jest – skuteczny środek odwoławczy w rozumieniu art. 35 ust. 1 Konwencji (zob. *Abramyan i Inni, op. cit.*, § 102). Trybunał odrzuca zatem zarzut rządu o niewyczerpaniu krajowych środków odwoławczych, również w odniesieniu do Pana V.V.

2. Status Pani Kravchenko jako „ofiary” zarzucanego naruszenia

77. Rząd utrzymywał ponadto, jakoby nie zostały naruszone jakiekolwiek prawa Pani Kravchenko, ponieważ sądy krajowe orzekły na jej korzyść.

78. Skarżąca w odpowiedzi wskazała, że sądy moskiewskie odrzuciły jej roszczenie o potwierdzenie możliwości ubiegania się o wydanie pozwolenia na pobyt. Uznały one, że Służba Migracyjna, rozpatrując ponownie jej wnioski o pozwolenie na pobyt, wykonała wcześniejsze orzeczenie sądowe na jej korzyść. Skarżąca podniosła jednak, że uniemożliwiono jej skorzystanie z prawa do sądu, ponieważ ostateczne orzeczenie w sprawie pozostało bezskuteczne z pokrzywdzeniem jednej ze stron (w tym miejscu skarżąca powołała się na sprawę *Hornsby przeciwko Grecji*, 19 marca 1997 r., § 40, *Raporty z wyroków i decyzji* 1997-II). Konwencja stawia wymóg, aby zastosowany krajowy środek odwoławczy służył rozstrzygnięciu co do *meritum* „dającego się uzasadnić odwołania” na podstawie Konwencji oraz aby skutkowało udzieleniem odpowiedniego środka naprawczego. W przedmiotowej sprawie, kontrola sądowa decyzji Służby Migracyjnej nie była w praktyce skuteczna oraz nie przyniosła udzielenia odpowiedniego środka zaradczego w związku z naruszeniem praw skarżącej.

79. Trybunał zauważył, że skarga Pani Kravchenko dotyczy odmowy udzielenia jej pozwolenia na pobyt z uwagi na jej stan zdrowia. Pomimo że Sąd Rejonowy orzekł na jej korzyść w dniu 23 września 2009 r. i nakazał Służbie Migracyjnej przeprowadzenie ponownej oceny jej wniosku o zezwolenie na pobyt, nowy wniosek został odrzucony na tej samej podstawie, co wcześniejszy (zob. paragrafy 14-17 powyżej). Sąd Miejski oddalił jej odwołanie, uznając, że Służba Migracyjna „zasadniczo podporządkowała się” wyrokowi Sądu Rejonowego. W konsekwencji, sytuacja Pani Kravchenko w kontekście jej wniosku o zezwolenie na pobyt nie uległa zmianie w stosunku do sytuacji sprzed wszczęcia postępowania sądowego. W związku z powyższym, może nadal podnosić, że jest „ofiara” zarzucanych naruszeń.

3. Rozstrzygnięcie o dopuszczalności

80. Trybunał uznaje, że powyższe skargi nie są w sposób oczywisty nieuzasadnione w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a Konwencji. Nadto zauważa, że nie są one niedopuszczalne z jakichkolwiek innych względów. W związku z powyższym skargi muszą zostać uznane za dopuszczalne.

B. Przedmiot skargi

1. Zastosowanie art. 14 w związku z art. 8 Konwencji

(a) Czy stan faktyczny sprawy wchodzi w zakres zastosowania art. 8

(i) Stanowiska stron

81. Rząd dokonał rozróżnienia pomiędzy niniejszą sprawą a sprawą *Kiyutin*, wskazując, że żaden ze skarżących nie może być uznany za długoletniego lub skutecznie osiadłego migranta w rozumieniu orzecznictwa Trybunału. Wskazał on w szczególności, że drugie małżeństwo Pana Novruka zostało zawarte niedawno, że nie miał on dzieci z nowego związku oraz że nie mieszkał z żoną pod wspólnym adresem, ponadto nie pracował oraz nie utrzymywał kontaktu z dzieckiem z pierwszego małżeństwa. W sprawie Pani Kravchenko, sądy krajowe wzięły pod uwagę, że jej małżonek oraz dziecko są obywatelami Rosji.

Pani Ostrovskaya przybyła do Rosji niedawno; jej siostra zamieszkiwała w odległym obwodzie magadańskim; a jej pełnoletni syn nie tworzył już „trzonu jej najbliższej rodziny” (w tym miejscu rząd przywołał sprawę *Slivenko przeciwko Łotwie* [WI], nr 48321/99, §§ 94, 97, ETPCz 2003-X). Pomimo tego, że na etapie postępowania krajowego V.V. wskazywał, że od dłuższego czasu żył z partnerem tej samej płci, nie podał żadnych szczegółowych informacji na temat długości ich związku ani nie przedstawił dowodów na „życie rodzinne”, takich jak dzielenie się wydatkami, wspólne kupowanie przedmiotów użytku domowego lub wspólne mieszkanie. W odpowiedzi na pytanie służb medycznych V.V. powiedział, że nie odbywał stosunków płciowych w ostatnim roku. Ponadto, V.V. nie udokumentował, że w przedmiotowym okresie pracował lub kontynuował naukę. Rząd uznał, że nie pozostaje on w stałym związku przypominającym „życia rodzinnego”, ani nie podejmował innych czynności zawierających się w pojęciu „życia prywatnego” (w tym miejscu odwołano się do *W.J. i D.P. przeciwko Wielkiej Brytanii*, nr 12513/86, decyzja Komisji z 13 lipca 1987 r.).

82. Skarżący zakwestionowali fakty przedstawione przez rząd. Pan Novruk wskazał, że jego związek z drugą żoną rozpoczął się rok przed ich ślubem. Wspólnie tworzyli rodzinę zastępczą dla dziewięciorga dzieci, w tym będących nosicielami wirusa HIV. Mieszkali razem, zaś Rząd świadomie uznał adres zameldowania za adres zamieszkania. Wobec braku zezwolenia na pracę, mógł podejmować jedynie podrzędne prace fizyczne. Pani Kravchenko wskazała, że zarówno jej małżonek, jak i syn są obywatelami Rosji. Pani Ostrovskaya podniosła, że jej cała rodzina, składająca się z syna, synowej, wnuka, a od 2012 r. również jej siostra z małżonkiem, zamieszkiwała w jednym gospodarstwie domowym, okazując sobie wzajemnie wsparcie i pomoc. W Uzbekistanie nie ma jakichkolwiek przyjaciół ani krewnych. Pan V.V. nadmienił, że pozostaje w związku z

Panem X od 2007 r. Spędzali ze sobą czas wolny, podróżowali po Rosji i za granicę, wspierali się wzajemnie oraz znali swoje matki. Na etapie krajowego postępowania cywilnego istnienie ich związku nie było kwestionowane. W przedmiotowym okresie Pan V.V. nadal studiował oraz był zatrudniony przez organizację pozarządową, której był założycielem.

(ii) Ocena Trybunału

83. Trybunał rozpoczyna od przypomnienia, że Konwencja nie gwarantuje obcokrajowcowi prawa wjazdu lub osiedlenia się w danym kraju. Gdy w grę wchodzi imigracja ani art. 8 ani jakikolwiek inny przepis Konwencji nie może zostać uznany za nakładający na państwo ogólny obowiązek poszanowania wyboru kraju zamieszkania przez małżeństwo lub parę, której pożycie ma charakter kohabitacji, ani zezwolenia na połączenie rodziny na jego terytorium. Żadna ze stron nie kwestionuje tego faktu. Niemniej jednak, pomimo tego, że art. 8 nie przewiduje prawa do osiedlenia się w konkretnym kraju ani prawa uzyskania pozwolenia na pobyt, państwo winno stosować przepisy imigracyjne w sposób zgodny z prawami człowieka przysługującymi obywatelowi innego kraju, w szczególności z poszanowaniem życia prywatnego lub rodzinnego oraz przestrzegając zakazu dyskryminacji (zob. *Kiyutin, op. cit.*, § 53; *Nolan i K. przeciwko Rosji*, nr 2512/04, § 62, 12 lutego 2009 r.; oraz *Abdulaziz, Cabales i Balkandali przeciwko Wielkiej Brytanii*, 28 maja 1985 r., §§ 59-60, Seria A nr 94).

84. Art. 14 gwarantuje zapewnienie korzystania z praw i swobód przewidzianych Konwencją bez dyskryminacji. Zapis ten nie funkcjonuje niezależnie, ponieważ przynosi on skutek wyłącznie w odniesieniu do praw i swobód zabezpieczonych innymi materialnymi przepisami Konwencji i jej Protokołów. Niemniej jednak stosowanie art. 14 nie zakłada naruszenia jakiegokolwiek z takich przepisów i w tym zakresie jest on autonomiczny. Aby art. 14 mógł znaleźć zastosowanie wymogiem koniecznym, ale i wystarczającym, jest, aby okoliczności sprawy wchodziły „w zakres zastosowania” co najmniej jednego z artykułów Konwencji lub jej Protokołów (zob. *Kiyutin, op. cit.*, § 54, oraz *Thlimmenos przeciwko Grecji* [WI], nr 34369/97, § 40, ETPCz 2000-IV).

85. W myśl orzecznictwa Trybunału, istnienie lub brak „życia rodzinnego” to zasadniczo kwestia faktyczna uzależniona od istnienia bliskich więzi osobistych. Pojęcie „rodziny” w art. 8 nie ogranicza się li tylko do związków opartych na małżeństwie i może obejmować inne więzy *de facto* „rodzinne” pomiędzy osobami żyjącymi ze sobą w nieformalnym związku. Do tego przypadku należy zaliczyć żyjące ze sobą bez ślubu pary jedнопłciowe, pozostające *de facto* w stabilnym związku partnerskim (zob. *Schalk i Kopf przeciwko Austrii*, nr 30141/04, § 94, ETPCz 2010; *K. i T. przeciwko Finlandii* [WI], nr 25702/94, § 150, ETPCz 2001-VII; oraz *Marckx przeciwko Belgii*, 13 czerwca 1979 r., § 31, Seria A nr 31). Ponadto ponieważ art. 8 chroni również prawo do tworzenia i rozwijania związków z innymi

ludźmi oraz światem zewnętrznym, a czasami może obejmować aspekty tożsamości społecznej jednostki, należy przyjąć, że całość więzi społecznych pomiędzy osiadłymi migrantami a społeczeństwem, w którym żyją, stanowi element pojęcia „życia prywatnego” w rozumieniu art. 8. Niezależnie od istnienia lub braku „życia rodzinnego”, wydalenie osiadłego imigranta stanowi zatem ingerencję w jego prawo do poszanowania życia prywatnego (zob. *Üner przeciwko Holandii* [WI], nr 46410/99, § 59, ETPCz 2006-XII, i *Maslov przeciwko Austrii* [WI], nr 1638/03, § 63, ETPCz 2008). W rzeczy samej do rzadkości należałby przypadek, w którym osiadły imigrant nie byłby w stanie wykazać, że wydalenie go z kraju stanowi ingerencję w jego „życie prywatne” (zob. *Samsonnikov przeciwko Estonii*, nr 52178/10, §§ 81-82, 3 lipca 2012 r. i *A.H. Khan przeciwko Wielkiej Brytanii*, nr 6222/10, § 32, 20 grudnia 2011 r.).

86. Trybunał zauważa, że skarżący Pan Novruk, Pani Kravchenko i Pan Khalupa pozostawali w legalnych związkach małżeńskich z rosyjskimi współmałżonkami. Dzieci urodzone z tych związków (pierwszego związku w przypadku Pana Novruka) nabyły rosyjskie obywatelstwo z urodzenia. Pojęcie „życia rodzinnego” musi co najmniej obejmować związki wynikające ze zgodnego z prawem i autentycznego małżeństwa (zob. *Abdulaziz, Cabales i Balkandali, op. cit.*, § 62), a dzieci urodzone z takiego związku stanowią *ipso iure* część komórki „rodzinnej” od momentu urodzenia, a dzieje się tak przez sam fakt narodzin (zob. *Keegan przeciwko Irlandii*, 26 maja 1994 r., § 44, Seria A, nr 290). Trybunał uznaje, że powyżsi skarżący prowadzili „życie rodzinne” w rozumieniu art. 8 Konwencji.

87. Skarżący Pan V.V. podniósł, że żył ze swoim partnerem, Panem X, od 2007 r. Twierdzenie rządu, jakoby dowodów na ich związek nie zbadano w postępowaniu krajowym nie zgadza się z ustaleniami faktycznymi rosyjskich sądów, które przyjęły przedstawione dowody, jednak odmówiły uznania, że związek osób tej samej płci zasługuje na miano rodziny lub co najmniej relacji społecznej (zob. paragrafy 38 i 45 powyżej). Co do mocy dowodowej materiałów przedstawionych przez Pana V.V., na które składały się fotografie rodzinne i vouchery podróżne, Trybunał posiada przekonanie, że V.V. i Pan X żyli w stabilnym związku *de facto* partnerskim, który zawiera się w pojęciu „życia prywatnego”, a także „życia rodzinnego” (zob. *Vallianatos i Inni przeciwko Grecji* [WI], nr 29381/09 i 32684/09, § 73, ETPCz 2013 (fragmenty)).

88. Skarżąca Pani Ostrovskaya przeprowadziła się do Rosji, żeby dołączyć do swojej szeroko rozumianej rodziny. Jej rodzice i mąż już nie żyli, natomiast siostra i dorosły syn mieszkali na stałe w Rosji wraz ze swoimi rodzinami. Trybunał przypomina, że skarżąca nie może powoływać się na istnienie „życia rodzinnego” w odniesieniu do dorosłych osób, które nie stanowią trzonu jej najbliższej rodziny i co do których nie wykazała, że są od niej zależne (zob. *Slivenko, op. cit.*, § 97). Niemniej jednak związek pomiędzy dorosłymi dziećmi a ich rodzicami spełnia przesłanki „życia prywatnego” w

rozumieniu art. 8 Konwencji (*ibid.*). Koszty prowadzenia wspólnego gospodarstwa domowego dzieli z rodziną syna, a poza terytorium Rosji nie ma przyjaciół ani krewnych. Są to dalsze oznaki więzi osobistych, społecznych i ekonomicznych, z których składa się jej „życie prywatne” w Rosji, a przerwaniem których grozi nakaz wyjazdu.

89. W związku z powyższym okoliczności sprawy wchodzą „w zakres zastosowania” art. 8 Konwencji.

(b) Czy stan zdrowia skarżących jest objęty terminem „jakichkolwiek innych przyczyn” w rozumieniu art. 14

90. Art. 14 nie zabrania wszystkich przejawów różnego traktowania, a jedynie wynikających z dających się zidentyfikować, obiektywnych lub osobistych cech lub „przyczyn”, dla których jednostki lub grupy można od siebie odróżnić. W artykule tym wymienia się konkretne podstawy stanowiące „przyczynę”, w tym. m.in. płeć, rasę i majątek. Niemniej jednak lista zawarta w art. 14 ma ilustratywny a nie enumeratywny charakter ze względu na sformułowanie „takich powodów jak” (po francusku „*notamment*”) oraz zakończenia listy sformułowaniem „jakichkolwiek innych przyczyn” (po francusku „*toute autre situation*”) (zob. *Carson i Inni przeciwko Wielkiej Brytanii* [WI], nr 42184/05, §§ 61 i 70, ETPCz 2010). Chociaż w art. 14 nie wymieniono w sposób wyraźny zdrowia lub jego stanu jako objętych zakazem przyczyn dyskryminacji, Trybunał uznaje, że niepełnosprawność fizyczna oraz różnorodne upośledzenia są objęte tym przepisem (zob. *Glor przeciwko Szwajcarii*, nr 13444/04, §§ 53-56, ETPCz 2009, i *G.N. i Inni przeciwko Włochom*, nr 43134/05, § 119, 1 grudnia 2009 r.).

91. Trybunał uznaje, że rozróżnienie dokonane na podstawie przyczyn zdrowotnych, takich jak nosicielstwo wirusa HIV, powinno zostać objęte – jako niepełnosprawność lub jego forma – terminem „jakichkolwiek innych przyczyn” w tekście art. 14 Konwencji (zob. *I.B. przeciwko Grecji*, nr 552/10, § 73, ETPCz 2013, i *Kiyutin, op. cit.*, § 57). Strony nie zgłaszały w przedmiotowej sprawie twierdzeń przeciwnej treści.

92. W związku z powyższym art. 14 w związku z art. 8 Konwencji ma zastosowanie w przedmiotowej sprawie.

2. Zgodność z art. 14 rozpatrywanym w związku z art. 8 Konwencji

(a) Stanowiska stron

93. Rząd podniósł, że w odróżnieniu od przypadku Pana Kiyutina, któremu odmówiono zezwolenia na pobyt wyłącznie na tej podstawie, że nie przedstawił zaświadczenia, że nie jest nosicielem wirusa HIV, sądy krajowe w niniejszej sprawie zbadały indywidualną sytuację każdego ze skarżących, w tym ich więzi rodzinne, stan zdrowia oraz inne nadzwyczajne okoliczności. Organy krajowe uwzględniły okoliczność, iż skarżący przybyli do Rosji jako

osoby dorosłe, nie można ich uznać za długoletnich lub osiadłych migrantów oraz że nie ubiegali się o pomoc medyczną w Rosji. Rząd uznał, że władze krajowe nie przekroczyły marginesu oceny w kwestii wydania pozwoleń na pobyt. Grono państw wymagających zaświadczenia o braku nosicielstwa HIV jako warunku uzyskania prawa pobytu znacznie zmalało, jednak kilka z nich utrzymuje ten wymóg. Co więcej, od 17 stycznia 2014 r. Wielka Brytania żąda od obywateli Rosji zaświadczenia o ujemnym wyniku badania w kierunku gruźlicy w ramach procedury uzyskania wizy długoterminowej. Rząd powołał się wreszcie na okoliczności sprawy *Ndangoya przeciwko Szwecji*, w której skarżący, będący nosicielem wirusa HIV, odbywał stosunki płciowe bez zabezpieczenia z żoną i innymi partnerkami, w wyniku czego zostały one zarażone wirusem ((*dec.*), nr 17868/03, 22 czerwca 2004 r.). Zdaniem rządu brak podstaw do uznania, że skarżący chciał uniknąć niebezpiecznego zachowania. Zatem V.V., który podczas minionych pięciu lat miał znaczną liczbę kontaktów seksualnych, odmawiając udzielenia informacji Urzędowi Ochrony Konsumentów o osobach, z którymi utrzymywał takie kontakty, uniemożliwił temu organowi ustalenie źródła zakażenia oraz zapobieżenie jego dalszemu rozprzestrzenianiu się. W tych okolicznościach, oddzielenie V.V. od ludności Rosji było jedynym adekwatnym środkiem; nie wykazano, że w Kazachstanie nie byłby w stanie uzyskać odpowiedniej pomocy medycznej.

94. Skarżący argumentowali, że ustalenia Trybunału w sprawie *Kiyutin* mają zastosowanie w niniejszej sprawie. Podkreślali, że ograniczenie możliwości podróżowania może być zasadne i konieczne jedynie w przypadku wysoce zakaźnych chorób. Powołanie się przez rząd na badania przesiewowe w kierunku gruźlicy stosowane w Wielkiej Brytanii w odniesieniu do obywateli rosyjskich było bez znaczenia dla przedmiotowej sprawy, ponieważ gruźlica przenosi się drogą kropelkową przez układ oddechowy, źródłem zakażenia są osoby z aktywną gruźlicą. Nawet jeżeli gruźlica była nieaktywna w chwili złożenia wniosku wizowego mogła rozwinąć się w aktywną, stając się chorobą zakaźną, podczas dłuższego pobytu w państwie-gospodarzu. Poza tym gruźlica jest chorobą uleczalną, a ograniczenia dotyczące podróży nie są trwałe ani nieodwołalne dla cierpiącej na nią osoby. Skarżący wskazali ponadto, że rząd nie podał konkretnych obowiązków lub wymogów nakładanych na nich rosyjskim prawem w związku z ich stanem zdrowia. Skarżący V.V. podkreślił, że brak dowodów na to, że kiedykolwiek odbywał stosunki płciowe bez zabezpieczenia.

b) Ocena Trybunału

(i) *Czy skarżący znajdowali się w sytuacji analogicznej do sytuacji innych cudzoziemców*

95. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału dyskryminacja oznacza traktowanie w sposób odmienny, bez obiektywnego i racjonalnego

uzasadnienia, osób znajdujących się w analogicznej lub podobnej sytuacji (zob. *D.H. i Inni przeciwko Republice Czeskiej* [WI], nr 57325/00, § 175, ETPCz 2007-IV i *Burden przeciwko Wielkiej Brytanii* [WI], nr 13378/05, § 60, ETPCz 2008).

96. Skarżący chcieli uzyskać pozwolenia na pobyt w Rosji. Aby ich wniosek został uznany za kompletny, byli zobowiązani poddać się badaniu lekarskiemu obejmującemu obowiązkowy test na zakażenie wirusem HIV. Ponieważ wynik testu na obecność wirusa HIV był pozytywny, Federalna Służba Migracyjna odrzuciła ich wnioski na mocy ustawy o sytuacji prawnej obywateli innych państw w Federacji Rosyjskiej, która uniemożliwiła obcokrajowcom będącym nosicielami wirusa HIV uzyskanie zezwolenia na pobyt (zob. paragrafy 9, 15, 20, 31 i 37 powyżej). Ponadto, gdy szpitale zgłosiły wyniki właściwym organom, Federalna Służba Migracyjna (w przypadku Pana Khalupy) i Federalny Urząd Ochrony Konsumentów (w przypadku Pani Ostrowskiej i Pana V.V.) uznały ich obecność na terytorium Rosji za niepożądaną na podstawie przepisów ustawy o zapobieganiu rozprzestrzenianiu się w Federacji Rosyjskiej choroby wywołanej przez ludzki wirus upośledzenia odporności (HIV) i ustawy o trybie wyjazdu z Federacji Rosyjskiej i wjazdu do Federacji Rosyjskiej, zgodnie z którymi cudzoziemcy będący nosicielami wirusa HIV podlegają deportacji (zob. paragrafy 20, 30 i 41). Ponieważ władze nie podały jakiegokolwiek innej podstawy prawnej odmowy wydania zezwolenia na pobyt lub uznania obecności skarżących za niepożądaną, wynika z tego, że status nosiciela wirusa HIV skarżących był jedynym elementem, który spowodował, że zostali potraktowani inaczej niż cudzoziemcy niebędący nosicielami wirusa HIV.

97. Trybunał uznaje zatem, że skarżący mogą podnosić, że znajdują się w sytuacji analogicznej do sytuacji innych cudzoziemców niebędących nosicielami wirusa HIV.

(ii) Czy różnica w traktowaniu była obiektywnie i racjonalnie uzasadniona

98. Gdy skarżący wykaże, że doszło do odmiennego traktowania, pozwany rząd winien wykazać, że różnica w traktowaniu może być uzasadniona (zob. *Chassagnou i Inni przeciwko Francji* [WI], nr 25088/94, 28331/95 i 28443/95, §§ 91-92, ETPCz 1999-III). Takie uzasadnienie musi być zarówno obiektywne, jak i racjonalne lub, innymi słowy, musi służyć uzasadnionemu celowi, a zastosowane środki muszą być rozsądnie proporcjonalne do zamierzonego. Układającym się państwom przysługuje margines oceny, czy i w jakim stopniu różnice w podobnych sytuacjach uzasadniają odmiennie traktowanie. Zakres tego marginesu zależy od okoliczności, przedmiotu oraz tła sprawy (zob. *Burden*, § 60 oraz *Carson i Inni*, § 61, oba cytowane powyżej).

99. Istnienie europejskiego konsensusu jest dodatkowym czynnikiem, który ma znaczenie przy ustalaniu, czy pozwane państwo powinno mieć

wąski czy szeroki margines oceny (zob. *Dickson przeciwko Wielkiej Brytanii* [WI], nr 44362/04, § 81, ETPCz 2007-V i *S.L. przeciwko Austrii*, nr 45330/99, § 31, 9 stycznia 2003 r.). W przypadku gdy istnieje wspólny standard, którego pozwane państwo nie przestrzega, może to stanowić istotny czynnik dla Trybunału interpretującego postanowienia Konwencji w konkretnych przypadkach (zob. *Kiyutin, op. cit.*, § 65, *Tănase przeciwko Mołdawii* [WI], nr 7/08, § 176, ETPCz 2010 oraz *Demir i Baykara przeciwko Turcji* [WI], nr 34503/97, § 85, ETPCz 2008).

100. Jeżeli ograniczenie praw podstawowych dotyczy szczególnie narażonej grupy społecznej, która w przeszłości była poważnie dyskryminowana, wówczas margines oceny państwa jest znacznie węższy, a powody nałożenia przedmiotowych ograniczeń muszą być szczególnie istotne. U podstaw takiego podejścia, kwestionującego pewne klasyfikacje *per se*, leży to, że takie grupy były w przeszłości przedmiotem uprzedzeń, które przyniosły trwałe konsekwencje w postaci wykluczenia społecznego takich osób. Uprzedzenia te mogą skutkować stereotypami legislacyjnymi, które zakazują zindywidualizowanej oceny zdolności i potrzeb takich osób (zob. *Kiyutin, op. cit.*, § 63, i *Alajos Kiss przeciwko Węgrom*, nr 38832/06, § 42, 20 maja 2010 r.). Trybunał uznaje, że ludzie żyjący z HIV muszą zmierzyć się z wieloma problemami, nie tylko natury medycznej, ale także zawodowej, społecznej, osobistej i psychologicznej oraz stawić czoła głęboko zakorzenionym uprzedzeniom, nawet ze strony wykształconych osób (zob. *IB przeciwko Grecji, op. cit.*, § 80). Uprzedzenia narodziły się z niewiedzy na temat dróg przenoszenia HIV/AIDS oraz stygmatyzują i marginalizują osoby żyjące z wirusem. W związku z tym Trybunał uznaje, że osoby żyjące z HIV są grupą narażoną [na dyskryminację] i że państwu winien przysługiwać jedynie wąski margines oceny w wyborze środków, które wyróżniają tę grupę dla odmiennego traktowania ze względu na ich stan zdrowia (zob. *IB przeciwko Grecja*, § 81, i *Kiyutin*, § 64, oba cytowane powyżej).

101. Trybunał zauważa wyraźną poprawę sytuacji osób żyjących z wirusem HIV pod względem ograniczeń w zakresie wjazdu, pobytu i zamieszkania w obcym kraju. Niedługo po tym, jak zapadł wyrok w sprawie *Kiyutin* w dniu 10 marca 2011 r., Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych przyjęło na 95. posiedzeniu plenarnym w dniu 10 czerwca 2011 r. „Deklarację polityczną w sprawie HIV i AIDS”, w której przywódcy i przedstawiciele państw członkowskich ONZ podjęli uroczyste zobowiązanie do położenia kresu epidemii HIV/AIDS poprzez odważne i zdecydowane działania, w tym w szczególności identyfikację i przegląd wszelkich pozostałych ograniczeń związanych z HIV, dotyczących wjazdu, pobytu i zamieszkania cudzoziemców w innych krajach, w celu wyeliminowania takich ograniczeń (paragraf 79 Deklaracji Politycznej). Od tego czasu do chwili obecnej liczba krajów, terytoriów i obszarów na świecie, które nie nakładają żadnych ograniczeń związanych z HIV, dotyczących

wjazdu, pobytu lub zamieszkania, wzrosła z 124 do 142. Natomiast liczba krajów, które utrzymują takie ograniczenia, spadła z 52 do 35 (zob. paragraf 64 powyżej i porównaj z *Kiyutin, op. cit.*, § 37). Postęp jest znaczący zwłaszcza w Europie: w następstwie wyroku, który zapadł w sprawie *Kiyutin*, Armenia i Mołdawia dostosowały swoje ustawodawstwo do orzeczeń Trybunału, znosząc ograniczenia w zakresie podróży związane z HIV, natomiast Andora i Słowacja wyjaśniły, że nie stosują żadnych tego typu ograniczeń (zob. paragraf 65 powyżej). W obecnej sytuacji Rosja jest jedynym państwem członkowskim Rady Europy i jednym z szesnastu państw na świecie, które stosują deportację cudzoziemców będących nosicielami wirusa HIV (zob. paragraf 64 powyżej). Ponieważ wydalenie osób zakażonych wirusem HIV nie odzwierciedla utrwalonego konsensusu europejskiego i nie jest popierane przez inne państwa członkowskie, pozwane państwo ma obowiązek przedstawić szczególnie istotne uzasadnienie odmiennego traktowania, na które skarżący złożyli skargę wnioskując, że zostali ofiarami (zob. *Kiyutin, op. cit.*, § 65).

102. W wyroku w sprawie *Kiyutin* Trybunał stwierdził, że o ile można uznać, że ograniczenie praw do pobytu cudzoziemców będących nosicielami wirusa HIV ma uzasadniony cel ochrony zdrowia publicznego, to uznani na arenie międzynarodowej eksperci oraz organizacje działające w dziedzinie zdrowia publicznego, w tym: Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji, Międzynarodowa Organizacja Pracy i instytucje Unii Europejskiej jednomyślnie zgodziły się, że ograniczenia wjazdu, pobytu i zamieszkania osób żyjących z HIV nie mogą być obiektywnie uzasadnione przez odniesienie do kwestii zdrowia publicznego (zob. *Kiyutin, op. cit.*, §§ 66-67).

103. Prawdą jest, że ograniczenia w podróżowaniu mają zasadnicze znaczenie dla ochrony zdrowia publicznego przed wysoce zakaźnymi chorobami, które mogą być przenoszone w drodze przypadkowego kontaktu lub poprzez unoszące się w powietrzu cząstki (zob. *Kiyutin, op. cit.*, § 68). Przykłady ograniczeń związanych z gruźlicą, które rząd przedstawił w swoim stanowisku, są tutaj szczególnie trafne. W formie utajonej gruźlica nie daje objawów, jednak z czasem może przejść do fazy aktywnej i zacząć rozprzestrzeniać się drogą kropelkową, gdy chorzy z aktywną gruźlicą kaszlą lub kichają. Rosja ma wyjątkowo wysoką zachorowalność na gruźlicę, szacowaną na 114 przypadków na 100.000 osób, w porównaniu z siedemnastoma przypadkami w Wielkiej Brytanii (Globalny Raport Gruźliczy WHO 2014). Badania przesiewowe przyszłych długoterminowych rezydentów Wielkiej Brytanii w kierunku utajonej gruźlicy nie dotyczą tylko obywateli Rosji, jak niesłusznie wnioskował rząd, ale wszystkich osób na podstawie miejsca zamieszkania – a nie obywatelstwa – w krajach o podobnie wysokiej zachorowalności na gruźlicę.²

2. Zob. <https://www.gov.uk/tb-test-visa/countries-where-you-need-a-tb-test-to-enter-the-uk>.

104. W odróżnieniu od gruźlicy, obecność osoby zakażonej wirusem HIV w danym kraju, zarówno w krótkim, jak i długim okresie, sama w sobie nie stanowi zagrożenia dla zdrowia publicznego: HIV nie przenosi się poprzez przypadkowy kontakt lub cząstki unoszące się w powietrzu, ale przez określone zachowania – takie jak odbywanie stosunków płciowych bez zabezpieczenia i używanie zakażonych strzykawek – stanowiące podstawowe drogi przenoszenia wirusa (zob. *Kiyutin, op. cit.*, § 68). Trybunał jest zobowiązany zauważyć, że rosyjski sąd kasacyjny oparł swoją decyzję uzasadniającą nakaz wykluczenia wobec skarżącego V.V. na wyrażnie nieprawdziwym założeniu, że może on zarażać inne osoby, korzystając ze wspólnych instalacji i udogodnień w akademiku (zob. paragraf 45 powyżej i por. z *I.B. przeciwko Grecji, op. cit.*, § 88).

105. Ograniczone sposoby przenoszenia wirusa HIV nie powodują, że zapobieganie przenoszenia się wirusa HIV jest wyłącznie pod kontrolą osób zarażonych HIV, które nie są obywatelami danego kraju, ale raczej dają osobom niebędącym nosicielami wirusa HIV możliwość podjęcie kroków w celu ochrony przed zakażeniem poprzez bezpieczniejsze stosunki seksualne i bezpieczniejsze iniekcje. Wyeliminowanie możliwości wjazdu lub zamieszkania w danym kraju przez osoby zakażone wirusem HIV, w celu zapobiegania przenoszeniu się tego wirusa, jest oparte na założeniu, że osoby zarażone wirusem HIV będą angażować się w określone niebezpieczne zachowania oraz że obywatele nie zabezpieczą się przed nimi. To założenie sprowadza się do nieuzasadnionego uogólnienia, które nie ma żadnych podstaw i nie uwzględnia szczególnej sytuacji danej osoby (zob. *Kiyutin, op. cit.*, § 68).

106. Przedmiotowa sprawa oraz sprawa *Ndangoya*, którą rząd przywołał na poparcie swojego stanowiska, różnią się od siebie. W tej drugiej sprawie nakaz wydalenia Pana Ndangoyi był następstwem skazania go za napad o charakterze kryminalnym na osoby, z którymi współżył bez zabezpieczenia, nie ujawniając jednocześnie, że jest nosicielem wirusa HIV. W niniejszej sprawie skarżących, którzy mieszkali ze swoimi rodzinami lub partnerami, nie podejrzewano o podobne czyny, ani nie stawiano im takich zarzutów, pomimo tego, że na gruncie rosyjskiego prawa jakakolwiek forma zachowania osoby z HIV, świadomej swojego nosicielstwa i narażającej innych na ryzyko zakażenia wirusem HIV, stanowi przestępstwo karane pozbawieniem wolności (zob. *Kiyutin, op. cit.*, §§ 27 i 68). Sprawa V.V. różni się od pozostałych pod tym względem, że władze krajowe doszły do wniosku o podwyższonym ryzyku niebezpiecznego zachowania z jego strony ze względu na odmowę wskazania byłych partnerów. Trybunał nie jest przekonany o tym, że ryzyko stwierdzono w niepozostawiający wątpliwości sposób. Rozpoczyna od poczynienia obserwacji, że ta konkretna podstawa pojawiła się dość późno w postępowaniu: nie stanowiła elementu decyzji o uznaniu obecności skarżącego na terytorium Rosji za niepożądaną, gdzie powoływano się wyłącznie na zaświadczenia lekarskie wskazujące na

diagnozę postawioną skarżącemu (zob. paragraf 41 powyżej), a została wysunięta po raz pierwszy przez sąd apelacyjny, który uchylił pierwotne orzeczenia wydane na korzyść skarżącego (zob. paragraf 44 powyżej). Skarżący nie mógł racjonalnie oczekiwać, że podniesiona zostanie nowa podstawa jego wykluczenia, ponieważ ukrywanie przez osobę zakażoną HIV nazwisk osób, z którymi miała kontakty, stanowi przestępstwo administracyjne na gruncie prawa rosyjskiego (zob. paragraf 56 powyżej), którego nigdy mu nie zarzucano ani nie uznano winnym popełnienia tego czynu. Do zarzutu skarżący odniósł się w skardze kasacyjnej, wskazując, że o swoim nosicielstwie HIV informował byłych partnerów oraz że żył w stałym związku, jednak Sąd Rejonowy przerzucił na niego ciężar dowodu, utrzymując, że winien przytoczyć dowody na poparcie swojego oświadczenia, aby oczyścić się z zarzutu (zob. paragraf 45 powyżej). Poza tym Sąd Rejonowy oparł swoje orzeczenie na kolejnej nowej podstawie, stwierdzając mianowicie, że skarżący mógł stać się źródłem zakażenia HIV poprzez korzystanie ze wspólnych instalacji i udogodnień w akademiku, a co, jak Trybunał już zauważył powyżej, było fałszywe z naukowego punktu widzenia. Reasumując, Trybunał stwierdza, że rzekome ryzyko wynikające z niebezpiecznego zachowania V.V. było niczym innym jak tylko domysłem niepopartym faktami czy dowodami. Również w sprawie Pana Khalupy, w której Służba Migracyjna określiła ryzyko dla zdrowia publicznego jako „realne”, nie wyjaśniając dlaczego, nie wykazano istnienia takiego ryzyka (zob. paragraf 20 powyżej).

107. Jeżeli chodzi o przywołaną przez rząd okoliczność, że skarżący w swoich krajach pochodzenia mogą skorzystać z leczenia, jako argument za ich wydaleniem z kraju, Trybunał przypomina, że nie jest to wiarygodna podstawa odmowy możliwości dalszego prowadzenia życia rodzinnego i życia prywatnego w Rosji. Skarżącym należy pozostawić wolny wybór co do leczenia, w tym decyzję o wyborze pomiędzy ponoszeniem kosztu wymaganych lekarstw a powrotem do Państwa, w którym przysługuje im bezpłatna opieka zdrowotna.

108. Trybunał podkreśla, że wydanie orzeczenia mogącego ograniczyć prawo jednostki do poszanowania jej życia prywatnego i rodzinnego musi być poprzedzone indywidualną oceną sądową wszystkich istotnych faktów. Gdy takie orzeczenie jest oparte na z góry ustalonej klasyfikacji jednostek narażonych [na dyskryminację] jako grupy zagrożenia dla zdrowia publicznego wyłącznie ze względu na ich stan ich zdrowia, nie można takiego orzeczenia uznać za zgodne z ochroną przed dyskryminacją zapisaną w art. 14 Konwencji (zob. *Kiyutin*, § 73, i *Alajos Kiss*, § 44, oba *op. cit.*). W sprawie *Kiyutin* Trybunał doszedł do wniosku, że poddane w wątpliwość przepisy prawa rosyjskiego, w tym art. 7 ust. 1 pkt 13 ustawy o sytuacji prawnej obywateli innych państw w Federacji Rosyjskiej oraz art. 11 ust. 2 ustawy o zapobieganiu rozprzestrzenianiu się w Federacji Rosyjskiej choroby wywołanej przez ludzki wirus upośledzenia odporności (HIV), mają

bezwzględny charakter, nie pozostawiając miejsca na indywidualną ocenę w oparciu o fakty w danej sprawie (zob. *Kiyutin*, *op. cit.*, § 72). W sprawach Pana Novruka i Pani Ostrovskiej, tak jak w sprawie *Kiyutin*, sądy odrzuciły wnioski o wydanie zezwolenia na pobyt wyłącznie na gruncie ustawy o sytuacji prawnej obywateli innych państw w Federacji Rosyjskiej, nie uwzględniając więzi z członkami rodziny w Rosji. Pan Khalupa nie był w stanie uzyskać nowej, zgodnej z Konwencją, oceny wykluczających go decyzji z czysto formalnych przyczyn administracyjnych. Najpierw sądy odmówiły nakazania przeprowadzenia nowej kontroli decyzji o uznaniu za osobę niepożądaną na terytorium Rosji, utrzymując, że nie istnieje przepis prawny w sposób wyraźny przewidujący możliwość takiej kontroli (zob. paragraf 23 powyżej). Następnie Urząd Ochrony Konsumentów odmówił rozpatrzenia wniosku o zezwolenie na odwiedzanie dzieci w Rosji, twierdząc, że nie jest władny poddawać kontroli decyzje wydane przez inny urząd (zob. paragraf 25 powyżej).

109. Próba pogodzenia interesów podjęta przez rosyjskie sądy w pierwszej rundzie postępowania z powództwa Pani Kravchenko i Pana V.V. zdaje się być wystarczająco zrozumiała. Sądy stwierdziły, że więzi osobiste tych osób w Rosji przeważały nad rzekomymi zagrożeniami dla zdrowia publicznego, w związku z czym sądy nakazały służbie migracyjnej dokonanie nowej oceny wniosków złożonych przez te osoby (zob. paragrafy 14 i 39 powyżej). Jednakże ich orzeczenia nie przyniosły żadnego praktycznego skutku ani pomocy skarżącym, ponieważ ich status nosiciela wirusa HIV został ponownie przywołany jako podstawa odmowy uwzględnienia wniosku Pani Kravchenko oraz uznania obecności V.V. na terytorium Rosji za niepożądaną. W obu przypadkach agencje wykonawcze oparły nowe decyzje wyłącznie na stosownych przepisach prawnych bez jakiegokolwiek wzmianki lub indywidualnej oceny sytuacji rodzinnej skarżących. W opinii Trybunału elementy te ukazują brak prawdziwej woli wyjścia poza formalistyczne podejście i szczerego wyważenia za i przeciw z należyтым uwzględnieniem stanowiska Rosyjskiego Sądu Konstytucyjnego (zob. paragraf 60 powyżej) oraz wymogów Konwencji.

110. Wreszcie należy zważyć, że decyzje o uznaniu obecności danych osób na terytorium Rosji za niepożądane, z rodzaju wydanych wobec Pana Khalupy, Pani Ostrovskiej i Pana V.V., nie podawały na jak długo obowiązywać będzie wykluczenie tych osób z terytorium Rosji. Decyzje wydano w związku z faktem zakażenia wirusem HIV, które wedle obecnej wiedzy medycznej jest nieuleczalne, dlatego też stanowią bezterminowy zakaz ponownego przekroczenia granicy Rosji zgodnie z obecnym ustawodawstwem. Trybunał przypomina, że nałożenie bezterminowego zakazu pobytu stanowi nadmiernie rygorystyczny środek, który w wielu wcześniejszych sprawach Trybunał uznał za nieproporcjonalny w stosunku do celu, do którego prowadzi (zob. *Keles przeciwko Niemcom*, nr 32231/02, § 66, 27 października 2005 r.; *Radovanovic przeciwko Austrii*, nr 42703/98,

§ 37, 22 kwietnia 2004 r.; *Yilmaz przeciwko Niemcom*, nr 52853/99, §§ 48-49, 17 kwietnia 2003 r.; i *Ezzouhdi przeciwko Francji*, nr 47160/99, § 35, 13 lutego 2001 r.). W tych okolicznościach nieograniczone w czasie obowiązywanie decyzji w sprawie niepożądanego obecności danej osoby na terytorium Rosji, wydanych w odniesieniu do trojga skarżących, było faktem, który władze krajowe powinny były uwzględnić w swojej ocenie, jednakże decyzje agencji wykonawczych i orzeczenia sądów rosyjskich milczą w tej kwestii (por. *Gablishvili przeciwko Rosji*, nr 39428/12, §§ 58-59, 26 czerwca 2014 r.).

111. Podsumowując, Trybunał stwierdza, że w świetle zdecydowanego konsensusu europejskiego i międzynarodowego co do konieczności zniesienia pozostałych jeszcze ograniczeń dotyczących wjazdu, przebywania i pobytu osób zarażonych HIV, niebędących obywatelami danego kraju, stanowiących grupę szczególnie narażoną [na dyskryminację], pozwany Rząd nie przedstawił powodów nie do odparcia lub jakiegokolwiek obiektywnego uzasadnienia zróżnicowanego traktowania z przyczyn zdrowotnych.

112. W związku z powyższym Skarżący są ofiarami dyskryminacji ze względu na stan zdrowia, co stanowi naruszenie art. 14 w związku z art. 8 Konwencji.

III. ZARZUT NARUSZENIA ART. 34 KONWENCJI

113. Skarżący V.V. zarzucił, że przybycie policji do jego domu oraz wezwanie jego partnera na przesłuchanie do prokuratury stanowiły przeszkodę dla wykonania prawa do skargi indywidualnej na podstawie art. 34 Konwencji, który w przedmiotowym zakresie stanowi, że:

„Trybunał może przyjmować skargi każdej osoby ... która uważa, że stała się ofiarą naruszenia przez jedną z Wysokich Układających się Stron praw zawartych w Konwencji lub jej protokołach. Wysokie Układające się Strony zobowiązują się nie przeszkadzać w żaden sposób skutecznemu wykonywaniu tego prawa.”

114. Rząd odniósł się do tego zarzutu, wyjaśniając, że biuro Przedstawiciela Rządu nie ma oddziałów terenowych, lecz opiera się na współpracy z lokalnymi prokuratorami w celu uzyskania informacji od władz regionalnych lub negocjowania ugód ze skarżącymi. Jest to standardowa procedura stosowana we wszystkich sprawach. Nie było skarg w tym zakresie, z wyjątkiem zarzutu postawionego przez skarżącego w sprawie *Markin*, w której Trybunał nie stwierdził naruszenia obowiązków wynikających z art. 34 przez pozwane państwo (zob. *Konstantin Markin przeciwko Rosji* [WI], nr 30078/06, §§ 162-163, ETPCz 2012 (fragmenty)). W przedmiotowej sprawie prokurator złożył wizytę w mieszkaniu V i Pana X w celu sprawdzenia podanych przez nich informacji o ich życiu rodzinnym. Pan X złożył lokalnemu prokuratorowi oświadczenie bez jakichkolwiek

nacisków. Nie doszło do próby prześladowania, zastraszenia lub wywarcia nacisku na skarżącego czy jego pełnomocnika.

115. Trybunał przypomina, że ogromne znaczenie dla skutecznego funkcjonowania systemu skarg indywidualnych, ustanowionego na mocy art. 34, ma to, aby skarżący lub potencjalni skarżący mieli możliwość swobodnego komunikowania się z Trybunałem, bez bycia poddawany jakiegokolwiek formom nacisku ze strony władz w celu wycofania lub zmodyfikowania skarg. W tym kontekście przez „nacisk” należy rozumieć nie tylko przymus bezpośredni i rażące akty zastraszania, ale również inne niewłaściwe pośrednie działania lub kontakty, mające na celu odwieśdzenie skarżących od, lub zniechęcenie ich do, realizacji środków przewidzianych przez Konwencję. To, czy kontakty między władzami a skarżącym są równoznaczne z niedopuszczalnymi praktykami z punktu widzenia art. 34, wymaga ustalenia w świetle konkretnych okoliczności sprawy. Trybunał wielokrotnie podkreślał, że bezpośredni kontakt władz pozwanego państwa ze skarżącym w związku z jego sprawą rozpatrywaną przez Trybunał jest zasadniczo niewłaściwy. W tym kontekście należy uwzględnić narażenie skarżącego i jego podatność na wpływ wywierany przez władze. Nawet nieformalna rozmowa skarżącego lub jego pełnomocnika, nie mówiąc już o formalnym przesłuchaniu w sprawie postępowania przed Trybunałem, może być traktowana jako forma zastraszania (zob., m.in., *Fedotova przeciwko Rosji*, nr 73225/01, §§ 49-52, 13 kwietnia 2006 r.; *Kurt przeciwko Turcji*, 25 maja 1998 r., §§ 159-160, *Raporty* 1998-III; *Akdivar i Inni przeciwko Turcji*, 16 września 1996 r., § 105, *Raporty* 1996-IV oraz *Aksoy przeciwko Turcji*, 18 grudnia 1996 r., § 105, *Raporty* 1996-VI).

116. Jednak nie każdy kontakt między władzami a skarżącym w związku ze skargą zawiśłą przed Trybunałem może być uznany za „zastraszanie”. Art. 34 nie zabrania Państwu podejmowania działań na rzecz poprawy sytuacji skarżącego lub zbadania problemu, który był sednem zarzutów do Trybunału. W sprawach dotyczących krajowego dochodzenia faktów leżących u podstaw skargi, Trybunał nie był w stanie stwierdzić, wobec braku dowodów nacisku lub przymusu składania zeznań, że skarżącemu utrudniono wykonanie prawa do skargi indywidualnej (zob. *Vladimir Sokolov przeciwko Rosji*, nr 31242/05, § 80, 29 marca 2011 r. *Tarariyeva przeciwko Rosji*, nr 4353/03, §§ 118-122, ETPCz 2006-XV (fragmenty); i *Matyar przeciwko Turcji*, nr 23423/94, § 159, 21 lutego 2002 r.). Trybunał stwierdził natomiast naruszenie art. 34 w sytuacji, gdy przesłuchanie skarżących nie było związane z jakimkolwiek krajowym dochodzeniem lub było prowadzone przez organ nieposiadający kompetencji w tym zakresie (zob. *Kosheleva i Inni przeciwko Rosji*, nr 9046/07, §§ 20-29, 17 stycznia 2012 r. i *Ryabov przeciwko Rosji*, nr 3896/04, §§ 60-65, 31 stycznia 2008 r.). Podobnie, przy braku jakiegokolwiek uwag ze strony rządu na temat natury lub ustaleń krajowego dochodzenia w sprawie zarzutów podnoszonych przez skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem i przy braku protokołów ze spotkań skarżącego z urzędnikami

państwowymi, Trybunał nie był przekonany, że ze skarżącym skontaktowano się w sprawie krajowego dochodzenia i uznał to za naruszenie art. 34 Konwencji (zob. *Lopata przeciwko Rosji*, nr 72250/01 z § 156, 13 lipca 2010 r.; *Popov przeciwko Rosji*, nr 26853/04, § 249, 13 lipca 2006 r.; i *Dulas przeciwko Turcji*, nr 25801/94, § 81, 30 stycznia 2001 r.).

117. W niniejszej sprawie władze rosyjskie skontaktowały się z przedstawicielem skarżącego V.V. i zaprosiły go na rozmowę do miejscowej prokuratury. Rząd przedłożył kopię notatki służbowej prokuratora oraz oświadczenia, które Pan X złożył rozmówcy jako pełnomocnik (zob. paragraf 48 powyżej). Rozmowa dotyczyła sytuacji rodzinnej skarżącego, jego wykształcenia, byłego i obecnego zatrudnienia oraz statusu migracyjnego. Niektóre pytania miały osobisty charakter, ale nie wydaje się, by Pan X czuł się przymuszony do składania zeznań, jako że postanowił nie ujawniać szczegółów dotyczących swojego życia osobistego. Będąc byłym pracownikiem tejże prokuratury i zawodowym prawnikiem, Pan X był w stanie odróżnić formalne przesłuchanie od mającej miejsce rozmowy prowadzonej w celu ustalenie faktów (por. *Kosheleva i Inni, op. cit.*, § 27, w którym skarżący nieposiadający wykształcenia prawniczego mogliby uznać informację o prawie do nieskładania obciążających wyjaśnień za uwagę o charakterze zastraszania poprzez wzmiankę o postępowaniu karnym wobec takich osób). Trybunał jest zatem przekonany, że rozmowa była związana z obowiązkiem prokuratora do zebrania informacji na temat zarzutów skarżącego dla potrzeb przedstawienia stanowiska rządu Trybunałowi oraz że na pełnomocniku skarżącego nie była wywierana jakakolwiek presja. Dochodzenia policji i władz migracyjnych były prowadzone w tym samym celu i nie nosiły znamion zastraszania.

118. Tak więc nie można uznać, by władze pozwanego Państwa utrudniały skarżącemu V.V. wykonanie jego prawa do skargi indywidualnej. Dlatego też pozwane państwo nie naruszyło swoich obowiązków wynikających z art. 34 Konwencji.

IV. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

119. Art. 41 Konwencji stanowi:

„Jeżeli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeżeli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi taka potrzeba, o przyznaniu słusznego zadośćuczynienia pokrzywdzonej stronie”.

A. Szkoda

120. Pan Novruk, Pani Kravchenko oraz Pan Khalupa zażądali po 15.000 EUR tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Pani Ostrovskaya

zwróciła się do Sądu o ustalenie odpowiedniej kwoty słusznego zadośćuczynienia. Pan V.V. zażądał 300.000 EUR z tego tytułu.

121. Rząd uznał ich roszczenia za nadmierne.

122. Trybunał zgadza się, że skarżący doznali cierpień i frustracji z powodu dyskryminacji ze względu na stan zdrowia. Trybunał przyznaje każdemu ze skarżących kwotę 15.000 EUR tytułem zadośćuczynienia za doznaną szkodę niemajątkową, powiększoną o kwotę podatku, który może być wymagalny (zob. *Kiyutin, op. cit.*, § 80).

B. Koszty i wydatki

123. Skarżący żądali również zwrotu poniesionych kosztów i wydatków: Pan Novruk w kwocie 2.000 EUR, Pani Kravchenko w kwocie 7.100 EUR, Pan Khalupa w kwocie 4.420 EUR z tytułu kosztów pomocy prawnej oraz 750 EUR z tytułu kosztów podróży, Pani Ostrovskaya w kwocie 1.000 EUR i Pan V.V. w kwocie 4.700 EUR.

124. W odpowiedzi Rząd wskazał, że Pan Novruk nie określił stawki godzinowej swojego pełnomocnika i nie przedstawił pokwitowania zapłaty, Pani Kravchenko nie przedłożyła kopii umowy o świadczenie usług prawnych, żądanie Pana Khalupy było nadmierne, zaś przedstawione przez niego koszty podróży nie były związane z postępowaniem sądowym oraz że z dokumentów przedłożonych przez Panią Ostrowską nie wynikał charakter i zakres pomocy prawnej, zaś Pan V.V. nie przedstawił na poparcie swoich roszczeń żadnych pokwitowań.

125. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału skarżący ma prawo do zwrotu kosztów i wydatków tylko w zakresie, w jakim zostanie wykazane, że zostały one rzeczywiście i koniecznie poniesione i są rozsądne co do wysokości. W niniejszej sprawie, biorąc pod uwagę posiadane dokumenty i powyższe kryteria, Trybunał uznaje za zasadne przyznanie następujących kwot na pokrycie wszystkich poniesionych kosztów i wydatków: 2.000 EUR Panu Novrukowi, 4.000 EUR Pani Kravchenko, 5.170 EUR Panu Khalupie, pomniejszone o 850 EUR, które Pan Khalupa otrzymał w ramach pomocy prawnej, oraz po 850 EUR na rzecz Pani Ostrowskiej i Pana V.V., powiększonych o kwotę podatku, który może obciążać skarżących.

C. Odsetki za zwłokę

126. Trybunał za słuszne uznaje wyznaczenie wysokości odsetek za zwłokę na podstawie marginalnej stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego powiększonej o trzy punkty procentowe.

V. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 46 KONWENCJI

127. Zgodnie z odpowiednimi fragmentami art. 46 Konwencji:

„1. Wysokie Układające się Strony zobowiązują się do przestrzegania ostatecznego wyroku Trybunału we wszystkich sprawach, w których są stronami.

2. Ostateczny wyrok Trybunału przekazuje się Komitetowi Ministrów, który czuwa nad jego wykonaniem.”

128. Trybunał przypomina, że na mocy art. 46 Konwencji Układające się Strony zobowiązały się do przestrzegania ostatecznych wyroków Trybunału we wszystkich sprawach, w których są stronami; nad wykonaniem wyroku czuwa zaś Komitet Ministrów. Wynika z tego m.in., że wyrok, w którym Trybunał stwierdza naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, nakłada na pozwane państwo prawne zobowiązanie nie tylko do zapłaty kwot zasądzonych tytułem słusznego zadośćuczynienia, ale również do dokonania wyboru, pod nadzorem Komitetu Ministrów, ogólnych a, w stosownych przypadkach, indywidualnych środków, które mają zostać przyjęte w krajowym porządku prawnym w celu położenia kresu naruszeniu stwierdzonemu przez Trybunał i naprawienia, w miarę możliwości, jego skutków. Do zainteresowanego państwa należy przede wszystkim wybór, pod nadzorem Komitetu Ministrów, środków, które mają być wykorzystane w krajowym porządku prawnym w celu wykonania zobowiązania wynikającego z art. 46 Konwencji. Jednakże, aby pomóc pozwanemu Państwu w wypełnieniu zobowiązań wynikających z art. 46, Trybunał może starać się wskazać rodzaj środków indywidualnych i ogólnych, które mogą zostać podjęte, aby położyć kres zaistniałej sytuacji (zob. *Centrum Zasobów Prawnych w imieniu Valentina Câmpeanu przeciwko Rumunii* [WI], nr 47848/08, §§ 158-159 ETPCz 2014; *Stanev przeciwko Bułgarii* [WI], nr 36760/06, §§ 254-255 ETPCz 2012; *Scoppola przeciwko Włochom* (nr 2) [WI], nr 10249/03, § 148, 17 września 2009 r.; oraz *Broniowski przeciwko Polsce* [WI], nr 31443/96, § 194, ETPCz 2004 V).

A. Argumenty stron co do istnienia problemu systemowego

129. Rząd zaprzeczył, by w Rosji istniał strukturalny problem związany z odmową wydawania zezwoleń na pobyt osobom niebędącym obywatelami i zarażonym wirusem HIV lub z uznawaniem ich obecności na terytorium Rosji za niepożądaną. Po pierwsze podkreślił, że jak dotychczas wyrok w sprawie *Kiyutin* jest jedynym wyrokiem stwierdzającym naruszenie prawa cudzoziemca do poszanowania życia rodzinnego i zakazu dyskryminacji. Rząd oparł się na wyborze około sześćdziesięciu spraw, w których sądy rosyjskie uwzględniły skargi obcokrajowców zarażonych wirusem HIV na decyzje Federalnej Służby Migracyjnej i Urzędu Ochrony Konsumentów odmawiające im zezwolenia na pobyt lub uznające ich obecność za

niepożądaną. Sądy wzięły pod uwagę indywidualne okoliczności każdej sprawy, w tym długość pobytu obcokrajowca w kraju, legalnie zawarte małżeństwo, wiek dzieci, brak mieszkania lub więzi rodzinnych w kraju pochodzenia i tym podobne.

130. Skarżący odpowiedzieli, że Rząd wybrał jedynie te krajowe orzeczenia sądów, które potwierdzały jego stanowisko. Nie dostarczył on jednak ani informacji o stanie wykonania tych orzeczeń ani żadnych danych statystycznych pochodzących od władz migracyjnych, przedstawiających liczbę osób zarażonych wirusem HIV niebędących obywatelami, którym przyznano lub którym odmówiono wydania zezwolenia na pobyt. Rząd nie wykazał, by władze wykonawcze wzięły pod uwagę orzecznictwo rosyjskiego Sądu Konstytucyjnego lub ustalenia tego Trybunału w sprawie *Kiyutin*. W niektórych przypadkach, do których odwoływał się Rząd, władze wykonawcze wydały decyzje uznające obecność cudzoziemców w Rosji za niepożądaną, nawet po uchyleniu przez sądy decyzji Służby Migracyjnej odmawiającej im zezwolenia na pobyt.

B. Ocena Trybunału

131. Trybunał przypomina, że identyfikacja problemu strukturalnego niekoniecznie musi być powiązana lub wynikać z określonej liczby podobnych skarg, które rozpoznano lub które są w toku. W kontekście naruszeń systemowych lub strukturalnych potencjalny napływ przyszłych spraw również powinien być wzięty pod uwagę jako ważny argument w procesie zapobiegania kumulacji powtarzalnych spraw na liście skarg do Trybunału, utrudniającej sprawne załatwianie innych spraw, skutkujące naruszeniami, czasem poważnymi, praw, za których ochronę Trybunał odpowiada. Problem systemowy lub strukturalny wywodzi się lub wynika nie tylko z pojedynczych incydentów lub określonego stanu faktycznego w indywidualnych sprawach, lecz z wadliwego prawa, stanowiącego podstawę działań lub zaniechań, skutkujących lub mogących skutkować napływem powtarzalnych skarg (zob. *Gülmez przeciwko Turcji*, nr 16330/02, § 60, 20 maja 2008 r.; *Urbárska Obec Trenčianske Biskupice przeciwko Słowacji*, nr 74258/01, § 148, 27 listopada 2007 r.; oraz *Hutten-Czapska przeciwko Polsce* [WI], nr 35014/97, §§ 235-237, ETPCz 2006-VIII). Problem leżący u podstaw naruszenia, które stwierdził Trybunał, dotyczy obowiązującego prawa, a ustalenia wykraczają poza jednostkowe interesy skarżących w niniejszej sprawie (zob. *Statileo przeciwko Chorwacji*, nr 12027/10, § 165, 10 lipca 2014 r.).

132. Kwestia rozstrzygana na tle Konwencji w niniejszej sprawie dotyczy wjazdu oraz pobytu na terytorium Rosji cudzoziemców będących nosicielami wirusa HIV. W ciągu ostatnich lat niestabilny rozwój ekonomiczny, społeczny oraz polityczny w krajach byłego ZSSR spowodował duże fale migracji na tle ekonomicznym do Rosji. Bank Światowy szacuje, że saldo

migracji w Rosji w okresie 2010-2014 to ponad milion osób. Władze rosyjskie zaangażowały zakrojone na szeroką skalę środki do badania migrantów pod kątem chorób zakaźnych, co pozwoliło na identyfikację tysięcy cudzoziemców będących nosicielami wirusa HIV oraz uznanie ich obecności na terytorium Rosji za niepożądaną z przyczyn zdrowotnych (zob. paragraf 58 i 59 powyżej). Osoby, które dotąd bezskutecznie kwestionowały dyskryminujące decyzje przed rosyjskimi sądami, mogą wreszcie zwrócić się do Trybunału o zadośćuczynienie. Począwszy od 2014 r., nowa kategoria migrantów, zdefiniowana jako „osoby zwyczajowo rosyjskojęzyczne”, kwalifikuje się do uzyskania zezwolenia na pobyt, ale do niej również mają zastosowanie obostrzenia zdrowotne (zob. paragraf 52 powyżej). W związku z powyższym, zdaniem Trybunału, działania podjęte na podstawie wadliwego prawa stanowią problem strukturalny, który może prowadzić do dalszych powtarzalnych skarg.

133. Trybunał zauważa, że od daty zakomunikowania niniejszej sprawy nastąpiły istotne zmiany prawne na poziomie krajowym. Dużym krokiem naprzód w kierunku ochrony praw osób żyjących z HIV był wyrok Rosyjskiego Sądu Konstytucyjnego z dnia 12 marca 2015 r. (zob. paragraf 61 powyżej). Potwierdzono w nim zgodnie obowiązujący pogląd medyczny dotyczący sposobów przenoszenia wirusa HIV oraz potwierdzono, że istniejąca praktyka administracyjna w zakresie oceny sytuacji osób będących nosicielami wirusa HIV nie była zgodna z dotychczasowym orzecznictwem tego Sądu. Na tej podstawie, Sąd stwierdził niezgodność z Rosyjską Konstytucją przepisów – istotnych w niniejszej sprawie – ustawy o trybie wyjazdu z Federacji Rosyjskiej i wjazdu do Federacji Rosyjskiej, ustawy o sytuacji prawnej obywateli innych państw w Federacji Rosyjskiej oraz ustawy o zapobieganiu rozprzestrzenianiu się w Federacji Rosyjskiej choroby wywołanej przez ludzki wirus upośledzenia odporności (HIV), w zakresie w jakim zezwalały władzom państwowym na odmowę wjazdu lub pobytu albo na deportację cudzoziemców, będących nosicielami wirusa HIV, mających więzi rodzinne w Rosji, wyłącznie w oparciu o postawioną diagnozę. Sąd Konstytucyjny polecił ustawodawcy wprowadzenie niezbędnych zmian w duchu zapadłego wyroku, który będzie bezpośrednio stosowany do czasu nowelizacji. Trybunał zauważył, że projekt ustawy implementującej wyrok Sądu Konstytucyjnego został już przygotowany i przedłożony w rosyjskim parlamencie (zob. paragraf 62 powyżej).

134. Trybunał jest zaniepokojony faktem, że zakres proponowanej nowelizacji ogranicza się do tych cudzoziemców, których małżonkowie, rodzice lub dzieci mają prawo stałego pobytu w Rosji. W rezultacie, nowelizacja nie obejmie osób w takiej sytuacji jak skarżący Pan V.V. Nadto, nie jest jasne, czy zmienione prawo będzie miało skutek retroaktywny, by umożliwić osobom, które zostały objęte zakazem wjazdu do Rosji, tak jak skarżący pan Khalupa, uzyskanie nowej oceny przesłanek ich wykluczenia. Niemniej, nie jest rolą Trybunału spekulowanie co do ostatecznego kształtu

proponowanej nowelizacji, która jest w toku (zob. *Statileo, op. cit.*, § 165). W związku z powyższym, Trybunał na tym etapie wstrzyma się od formułowania środków ogólnych, biorąc pod uwagę, że przedstawione powyżej zalecenia pozwolą zapewnić właściwe wykonanie niniejszego wyroku pod nadzorem Komitetu Ministrów (zob. *Savridin Dzhurayev przeciwko Rosji*, nr 71386/10, § 264, ETPCz 2013 (fragmenty)). Do Komitetu Ministrów należy ocena efektywności środków zaproponowanych przez rząd rosyjski oraz obserwowanie ich późniejszej implementacji zgodnie z wymogami Konwencji (zob. *Lindheim i Inni przeciwko Norwegii*, nr 13221/08 oraz 2139/10, § 137, 12 czerwca 2012 r.).

135. Jeśli działania rządu zmierzające do rozwiązania leżącego u podstaw niniejszej sprawy i zaistniałego na gruncie Konwencji problemu, bądź zakres przewidywanej nowelizacji, okażą się niewystarczające, Trybunał może ponownie ocenić potrzebę zastosowania procedury wyroku pilotażowego do tego rodzaju sprawy (zob. *Gazsó przeciwko Węgrom*, nr 48322/12, §§ 32-33 i 35, 16 lipca 2015 r. oraz *Rutkowski i Inni przeciwko Polsce*, nr 72287/10, 13927/11 i 46187/11, §§ 203-206, 219 *et passim*, 7 lipca 2015 r.).

Z TYCH WZGLĘDÓW, TRYBUNAŁ JEDNOMYŚLNIE

1. *Postanawia* połączyć skargi;
2. *Uznaje* skargi za dopuszczalne;
3. *Stwierdza*, że doszło do naruszenia art. 14 w związku z art. 8 Konwencji;
4. *Stwierdza*, że pozwane państwo nie naruszyło swoich zobowiązań wynikających z art. 34 Konwencji;
5. *Stwierdza*,
 - (a) że pozwane państwo ma zapłacić skarżącym, w terminie trzech miesięcy od daty uprawomocnienia się wyroku zgodnie z art. 44 § 2 Konwencji, następujące kwoty, w walucie pozwanego Państwa po kursie obowiązującym w dniu rozliczenia:
 - (i) 15.000 EUR (piętnaście tysięcy euro) dla każdego skarżącego plus wszelkie podatki jakie mogą być naliczone, z tytułu szkody niemajątkowej;
 - (ii) 2.000 EUR (dwa tysiące euro) dla Pana Novruka, 4.000 EUR (cztery tysiące euro) dla Pani Kravchenko, 4.320 (cztery tysiące trzysta dwadzieścia euro) dla Pana Khalupy, 850 EUR (osiemset pięćdziesiąt euro) dla Pani Ostrowskiej oraz 850 EUR (osiemset

pięćdziesiąt euro) dla Pana V.V., plus wszelkie podatki jakie mogą być naliczone od skarżących, z tytułu kosztów postępowania i wydatków;

(b) że po upływie wskazanego powyżej terminu trzech miesięcy do dnia rozliczenia należne będą zwykłe odsetki od powyższych kwot liczone według stopy równej marginalnej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego powiększonej o trzy punkty procentowe;

6. *Oddala* w pozostałym zakresie roszczenie skarżących o słuszne zadośćuczynienie.

Sporządzono w języku angielskim, ogłoszono na piśmie w dniu 15 marca 2016 r., na podstawie Reguły 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Stephen Phillips
Kancierz

Luis López Guerra
Przewodniczący